

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETAS
KOMUNIKACIJOS IR MEDIACIJOS INSTITUTAS

LAURA BLIUJIENĖ
MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

MEDIACIJOS TAIKYMO GALIMYBĖS BANKROTO PROCESĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Natalija Kaminskienė

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. SKYRIUS. BANKROTO PROCESO SAMPRATA IR JO YPATUMAI	7
1.1. Bankroto proceso samprata.....	7
1.2. Bankroto proceso sąvoka	9
1.3. Bankroto proceso ypatumai	11
1.3.1. Bankroto proceso subjektai	11
1.3.2. Viešasis interesas ir konfidencialumas bankroto mediacijoje.....	17
2. SKYRIUS. BANKROTO MEDIACIJA UŽSIENYJE	19
2.1. Jungtinės Amerikos Valstijos	19
2.1.1. Bankroto mediacija – kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas JAV.....	19
2.1.2. Bankroto mediacijos paplitimas JAV.....	21
2.1.3. Bankroto mediacijos procesas	22
2.1.4. Mediatorius bankroto procese	23
2.2. Portugalija	26
2.3. Japonija	28
3. SKYRIUS. MEDIACIJOS TAIKYMO GALIMYBĖS LIETUVOS RESPUBLIKOS BANKROTO PROCESĖ	31
3.1. Mediacija teisminiame ir neteisminiame bankroto procesuose	31
3.2. Bankroto mediacijos taikymo galimybės ikiteisminiame bankroto procese.....	36
3.3. Mediacijos taikymo galimybės fizinių asmenų bankroto procese	38
IŠVADOS	42
PASIŪLYMAI	44
SANTRAUKA	45
SUMMARY	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS	47
PRIEDAI	51

IVADAS

Temos aktualumas, ištirtumas, problematika. Mediacija kaip ginčų sprendimo būdas yra pakankamai nauja alternatyva Lietuvos teisinėje sistemoje. Nuo 2008 metų gegužės 21 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“¹ bei įpareigojo Europos Sąjungos šalis perkelti į nacionalinę teisę direktyvos nuostatas, numatančias civilinių ir komercinių ginčų sprendimą mediacijos procedūra. Todėl 2008 m. liepos 15 d. Lietuvoje buvo priimtas Lietuvos Respublikos Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas². Jame įtvirtintas naujas civilinių ginčų sprendimo būdas – mediacija.

LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas sukūrė teorines mediacijos taikymo galimybes Lietuvoje. Tačiau minėtame įstatyme apsiribojama tik mediacijos taikymu civiliniuose ginčiuose. Užsienio šalyse (pvz.: JAV, Japonija, Portugalija) mediacijos taikymas yra žymiai labiau paplitęs ir mediacija taikoma įvairiose teisės srityse. Tad kyla klausimas – galbūt ir Lietuvoje yra tikslinga praplėsti mediacijos taikymo galimybes? Žinoma, tam reikalingas teisinis reglamentavimas. Teisės teorijoje³ teigiama, jog norint, kad teisės idėja virstų teisės norma, reikalingas išsamus tyrimas dėl teisės idėjos reikalingumo ir jei jis pasitvirtina – teisės idėjos įtvirtinimas ir virsmas teisės norma.

Darbe bus analizuojamos dvi aktualios temos – bankroto procesas ir mediacija, taip pat jų sinergija.⁴ Mediacija, kaip procesas, dar tik žengia pirmuosius žingsnius Lietuvoje, tačiau, autorės nuomone, turi didelį potencialą vystytis ir plėtotis Lietuvos teisės sistemoje. Tad bus bandoma į mediaciją pažvelgti kiek plačiau – aptarti mediacijos taikymo galimybes tiek juridinių, tiek ir fizinių asmenų bankroto procese.

Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje pateikiama bankroto sąvoka – „tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“. Įmonės bankrotas paliečia labai platų ratą asmenų – įmonės darbuotojus (kuriems dažniausiai kurį laiką būna nemokamas darbo užmokestis ir jie tampa kreditoriais), įmonės vadovą, kitus įmonės kreditorius (tai galėtų būti įvairūs paslaugų tiekėjai, tiek fiziniai, tiek ir juridiniai asmenys) ir teismo paskirtą

¹ 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Prieiga internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>. Prisijungimo laikas: 2013-06-04.

² Lietuvos Respublikos Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462.

³ Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 209-210.

⁴ „Sinergija - reiškiny, kai du atskiri veiksniai, veikdami kartu, duoda didesnę poveikį negu tų abiejų veiksmų, veikiančių atskirai, poveikių suma.“ Tarptautinių žodžių žodynas / [redaktorių taryba: Angelė Kaulakienė ...[et al.]. – Vilnius: Alma littera. 2013. – VIII. P. 750.

bankroto administratorių. Bankroto administratorius susiduria su didžiuliu iššūkiu – kaip tinkamai atlikti įmonės bankroto procedūrą, kad kuo maksimaliau būtų patenkinti asmenų, kuriuos tiesiogiai paveikė įmonės bankrotas, poreikiai? Kyla begalės problemų – kaip tinkamai koordinuoti kreditorių susirinkimą, kaip pelnyti kreditorių pasitikėjimą, kaip per optimalų laiką efektyviai užbaigti įmonės bankroto procedūrą? Kaip matome, įmonės bankroto procesas nėra vien tik teorinis, griežtai į įstatymo rėmus įspraustas procesas. Bankroto procese svarbų vaidmenį taip pat atlieka bankroto administratoriaus patirtis, gebėjimas balansuoti tarp ginčo šalių, derybų įgūdžiai bei profesionalumas. Neatsiejama efektyvaus bankroto proceso dalis – tinkama komunikacija. Tam tikra prasme bankroto administratorius yra tarsi tarpininkas tarp bankroto proceso šalių. Savo veikloje jis vadovaujasi Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekse⁵ įtvirtintais efektyvumo, konfidencialumo, sąžiningumo ir nešališkumo principais. Tuo tarpu mediatorius vadovaujasi – Europos mediatorių elgesio kodeksu⁶, kuriame įtvirtinti tie patys veiklos principai. Akivaizdu, jog tiek bankroto administratorius, tiek mediatorius savo veiklose vadovaujasi tais pačiais principais ir dažnai siekia to paties tikslo – efektyvaus, optimalaus ir konstruktyvaus ginčo išsprendimo.

Mediacija, kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, galėtų palengvinti bankroto procedūrą. Autorės nuomone, mediacijos taikymas bankroto procese padėtų lengviau priimti bendrus sprendimus, bankroto proceso laikas galėtų žymiai sutrumpėti, būtų atsižvelgta į visų ginčo šalių nuomones. Iškyla daug klausimų – ar bankroto administratorius galėtų tapti *bankroto mediatoriumi*, kokios papildomos žinios būtų reikalingos, kokiomis teisinėmis sąlygomis jis tai galėtų padaryti, kokie būtų trūkumai ir kokie privalomai lyginant su „tradiciniu“ bankroto administratoriaus suvokimu?

Bankroto teisiniai santykiai nėra plačiai analizuojama ir tiriama tema Lietuvos teisinėje literatūroje, išleisti keli vadovėliai šia tema, o mokslinių straipsnių rašymas bankroto teisės tema reikalauja itin specialių teorinių bei praktinių žinių, todėl mokslinių straipsnių nėra daug. Pagrindiniai mokslininkai, tyrę bankroto teisę bei jo procesą – Rimvydas Norkus⁷, Salvija Kavalnė⁸ bei Vilija Mikuckienė⁹. Jų moksliniai tiriamieji darbai yra pagrindinis mokslinės literatūros šaltinis lietuvių kalba, besigilinantį į bankroto teoriją bei nagrinėjant praktinius jo aspektus. Toks menkas ištirtumo laipsnis stebina, nes bankroto procesas turi itin didelę reikšmę

⁵ Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodeksas // Valstybės žinios, 2010-12-07, Nr. 143-7340

⁶ Europos mediatorių elgesio kodeksas. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf. Prisijungimo laikas 2013-10-25.

⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009; Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

⁸ Ten pat.

⁹ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2007; Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.

visuomenės gyvenimui ir ekonomikai. O pasaulyje sparčiai populiarėjant alternatyvaus civilinių ginčų sprendimo būdai – mediacijai, darbo temos aktualumas tik padidėja.

Bankrotas yra glaudžiai susijęs su viešoju interesu. Nors įstatymai ir nepateikia viešojo intereso apibrėžimo, tačiau nagrinėjant Lietuvos teismų praktiką, viešąjį interesą galime apibrėžti kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga ir vertinga visuomenei ar jos daliai¹⁰. Kadangi viešojo intereso aktualumas niekad nemažėja, tai reiškia, jog pats bankroto procesas visuomet atliks reikšmingą vaidmenį visuomenėje. Moksliniai tyrimai bankroto proceso tema, naujų galimybių ieškojimas ir plėtojimas, teisinio reglamentavimo tobulinimas – tai procesai, kurie nėra plačiai išanalizuoti Lietuvoje, todėl egzistuoja jų poreikis.

Svarbu paminėti, jog nuo 2013 m. kovo 1 d. Lietuvoje įsigaliojo fizinių asmenų bankrotas, tai reiškia, jog pats bankroto procesas priartėjo prie asmens, kaip individo. Fizinio asmens bankrotas asmeniui sukelia ne tik ekonominius, bet ir emocinius padarinius. Vykdamas tiek juridinio, tiek ir fizinio asmens bankroto procedūrą (ar dar tik ruošiantis jai) svarbus vaidmuo tenka bendravimui, išklausymui, kitos šalies (kreditoriaus ar skolininko) supratimui. Šiose stadijose, kaip alternatyva, galėtų būti praktikuojama mediacija.

Šiame darbe analizuoti ir panaudoti šių užsienio mokslininkų darbai, jų mintys, idėjos ir įžvalgos apie bankroto mediaciją – Jarrod B. Martin¹¹, Hopt K. J., Steffek F.¹² Iki šiol Lietuvoje nėra parengtas nei vienas mokslinis darbas, kuriame būtų nagrinėjamos mediacijos taikymo galimybės bankroto procese. Autorės nuomone, vien šio fakto buvimas suponuoja temos naujumą ir neištirtumą.

Apibendrinus aukščiau išdėstytą, matoma, jog darbe nagrinėjamos temos – tiek bankroto procesas, tiek mediacija, tiek ir mediacijos taikymo galimybės bankroto procese nepasižymi išsamiais tyrimais ir analizėmis Lietuvoje, todėl egzistuoja magistrinio darbo aktualumas bei poreikis.

Magistrinio baigiamojo darbo **tikslas** – ištirti, kokios yra mediacijos taikymo galimybės bankroto procese.

Tikslui pasiekti magistriniame darbe keliami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti bankroto proceso sampratą bei jo ypatumus, darančius bankroto procesą tinkamą mediacijai taikyti.
2. Nustatyti mediacijos taikymo teises prielaidas bankroto procese.
3. Apžvelgti užsienio šalių praktiką taikant mediaciją bankroto procese.

¹⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11-2004; 2004 m. sausio 23 d.

¹¹ Martin J. B. A User`s Guide To Bankruptcy Mediation And Settlement Conferences. Prieiga internete: <http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=transactions>. Prisijungimo laikas: 2013-10-27.

¹² Hopt K. J., Steffek F., et al. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. Oxford: CPI Group (UK) Ltd, 2013.

4. Pateikti pasiūlymus ir rekomendacijas dėl mediacijos taikymo Lietuvos bankroto teisėje.

Šio magistrinio darbo tyrimo objektas yra mediacijos taikymo galimybės Lietuvos bankroto teisėje, analizuojant užsienio šalių praktiką.

Baigiamojo darbo hipotezė – mediacijos taikymas bankroto procese yra tikslingas (tinkamas).

Darbe naudojamas mokslinės literatūros analizės **metodas**, siekiant išanalizuoti įvairių autorių darbus, aptarti skirtingas teorijas.

Taip pat naudojamas dokumentų analizės metodas, su tikslu išnagrinėti LR Įmonių bankroto įstatymą, LR Fizinių asmenų bankroto įstatymą, LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą, kitus su tema susijusius teisės aktus bei dokumentus.

Dar vienas darbe taikytinas metodas – ekspertinės apklausos metodas. Šio metodo tikslas – apklausti ekspertus, geriausiai išmanančius nagrinėjamą temą, sužinant iš jų bankroto proceso prielaidas ir stadijas, kuriose būtų galimybės taikyti mediaciją, taip pat išsiaiškinant ekspertų nuomonę apie mediacijos taikymo galimybes bankroto procese Lietuvoje ir kt.

Apibendrinimo metodo pagalba pateikiamos išvados ir siūlymai, siekiant taikyti mediaciją bankroto procese.

1. SKYRIUS. BANKROTO PROCESO SAMPRATA IR JO YPATUMAI

1.1. Bankroto proceso samprata

Norint geriau suvokti bankroto esmę ir sampratą, svarbu iširti jo atsiradimo priežastis ir vystymąsi. Bankroto ištakos siekia Senovės Romos laikus, kuomet XII lentelių įstatyme¹³ buvo numatyta kreditoriaus teisė nukreipti skolos išieškojimą ne į skolininko turtą, o į patį skolininką, tai reiškia, jog kreditorius galėjo nužudyti skolininką ir išsidalyti jo kūną.¹⁴ Laikui bėgant bankrotas imtas suprasti vis demokratiškiau – nuo žiaurumo pereita prie pagalbos išsimokėti negalintiems skolininkams.

Plačiausiai naudojama žodžio bankrotas kilmė siejama su dvejais senovės lotynų žodžiais: „bancus“ (suolas, stalas) ir „ruptus“ (sulaužytas). Pirmieji bankininkai viešosiose miesto erdvėse, tokiose kaip turgus, miesto aikštė ar mugė, ant stalų atlikdavo pinigų mokėjimus, išrašinėdavo vekselius ir kitus panašius veiksmus. Kai bankininkas nebeišgalėdavo atlikti finansinių operacijų, t.y. jam pritrūkus pinigų, jis sulaužydavo savo stalą, taip visiems pranešdamas, kad jo veikla žlugo. Manoma, jog pats terminas bankrotas kilo iš italų kalbos termino „banco rotto“, t.y. sulaužytas suolas, kadangi tokia „bankroto“ praktika (suolo laužymas) buvo ypač dažnai naudojama Viduramžių Italijoje.

Tačiau, pavyzdžiui, Graikijoje susiformavo visiškai kitokia skolos tradicija. Senovės Graikijoje bankroto procesas neegzistavo. Asmuo, kuris per tam tikrą laiką nesugebėdavo gražinti skolos, kartu su savo šeima tapdavo „skolos vergais“.¹⁵ Tai reiškia, jog kreditorius skolą atgaudavo fizinio darbo pavidalu, skolininkui dirbant žemės ūkio darbus. Toks skolos atidavimas negalėjo tęstis ilgiau nei penkerius metus. Pavyzdžiui, Hamurabio teisinys numatė, jog „<...> jeigu kuris nors asmuo turės sunkumų dėl skolų, jis turės savo žmoną, dukterį ar sūnų parduoti arba atiduoti į vergiją <...>“.¹⁶

Senajame Testamente¹⁷ pagal Mozės mokymą, kas septinti metai būdavo skelbiami šabo metai, kurių metu visi bendruomenės nariai būdavo atleidžiami nuo turimų skolų, išskyrus „užsieniečių“ skolas. Kas keturiasdešimt devynerius metus (t.y. kas septintus šabo metus)

¹³ Kipp T. Romėnų teisės šaltinių istorija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto leidinys, 1939. P. 31-36.

¹⁴ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 13.

¹⁵ „Skolos vergovė“ – viena iš vergovės rūšių, minima 1926 m. Konvencijoje dėl vergovės. (angl. *Slavery Convention*)
Prieiga internete:
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>. Prisijungimo laikas 2013-11-02.

¹⁶ Tamošaitis A., Kairys J. Hamurabio įstatymas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto leidinys, 1938. P. 8.

¹⁷ Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas. – Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999, Kun 25.

būdavo skelbiami jubiliejiniai šabo metai, kuriais nuo visų skolų būdavo atleidžiami ne tik bendruomenės nariai, bet ir „užsieniečiai“, o taip pat suteikiama laisvė visiems „skolos vergams“, kurie skolą padengdavo savo fiziniu darbu kreditoriaus naudai.

Valdant Anglijos karaliui Henriui VIII, 1542 m. buvo priimtas pirmasis oficialus bankroto įstatymas.¹⁸ Tuo metu skolų negalintis gražinti asmuo, kuriam paskelbtas bankrotas, buvo laikomas nusikaltėliu. Jam grėsusi bausmė svyravo nuo laisvės atėmimo iki mirties bausmės.

Kitas svarbus įvykis bankroto istorijoje – Ispanijos karaliaus Filipo II laikotarpyje nuo 1557 m. iki 1596 m. paskelbtas keturių atskirų valstybių bankrotas.¹⁹ Ispanija tapo pirmąja suverenia tauta, paskelbusią bankrotą.

Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) ankstyvi federaliniai bankroto įstatymai buvo tarsi atsakas į tuo metu vyravusį ekonomikos nuosmukį. Pirmasis oficialus bankroto įstatymas JAV buvo priimtas 1800 m.²⁰

Iš aukščiau pateiktos informacijos matyti, jog bankrotas skolininkui būdavo taikomas lyg bausmė už negalėjimą įvykdyti savo skolinių įsipareigojimų kreditoriui. Bankrutavęs asmuo – nusikaltęs asmuo. Vis dėlto XIX – XX amžiuje į bankrotą pradėta žiūrėti ir iš teigiamos pusės. Vis didesnis dėmesys skiriamas ne skolininko nubaudimui, o pagalbos jam suteikimui, su tikslu apsaugoti civilinės apyvartos dalyvių teises.

Kalbant apie bankrotą Lietuvoje – 1992 m. rugsėjo 25 d. priimtas pirmasis Įmonių bankroto įstatymas. Nepaisant šio įstatymo novatoriškumo, jame buvo nemažai spragų. Pirmajam įstatymui trūko konkretumo, dauguma straipsnių pasižymėjo abstraktumu, jame nebuvo pateikta vartojamų terminų apibrėžimų. Nors 1992 m. Įmonių bankroto įstatymas ir buvo dažnai koreguojamas, tačiau esminių problemų išspręsti nepavyko.²¹ 2001 m. kovo 20 d. priimtas Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas²² (toliau – LR ĮBĮ), kuris su pakeitimais galioja iki šių dienų. Įstatyme plačiai aptariamos naudojamos sąvokos, nebeliko pirmose įstatymų redakcijose buvusių neaiškumų.

Svarbus žingsnis Lietuvos bankroto istorijoje įvyko 2013 m. kovo 1 d. – nuo šios dienos įsigaliojo Lietuvos Respublikos Fizinių asmenų bankroto įstatymas.²³ Pagrindinis įstatymo tikslas – suteikti fiziniams asmenims bankroto procesinį teisingumą, t.y. galimybę bankrutuoti.

¹⁸ A Brief History of Bankruptcy. Prieiga internete: <http://www.bankruptcydata.com/Ch11History.htm> Prisijungimo laikas 2013-07-01.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Federal Judicial Center „The Evolution of U.S. Bankruptcy Law: a time line“. Prieiga internete: http://www.rib.uscourts.gov/newhome/docs/the_evelution_of_bankruptcy_law.pdf. Prisijungimo laikas 2013-07-01.

²¹ Spaičienė J. Bankroto teisės raida Lietuvos Respublikoje. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008. P. 104-106.

²² Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

²³ Lietuvos Respublikos Fizinių asmenų bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 57-2823.

Nors bankroto užuomazgos randamos ir Senovės Romos laikais, tačiau dabar egzistuojantis demokratiškasis bankroto procesas (kuomet bankroto tikslas nėra nubausti skolininką, o kaip tik apsaugoti jo interesus) susiformavo tik XIX amžiuje.

1.2. Bankroto proceso sąvoka

Prieš pradėdant analizuoti bankroto proceso sąvoką, verta aptarti ir paties bankroto sąvoką. Lietuvoje bankroto sąvoka pateikiama LR ĮBĮ 2 straipsnio 1 dalyje – „tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“. Iš pateiktos sąvokos matome, jog bankrotas – tai būseną, kurioje būna nemoki įmonė bankroto proceso metu.

Bankroto procesas yra sudedamoji civilinio proceso dalis. Civilinis procesas – tai civilinių procesinių teisinių santykių subjektų procesinė veikla, kurios metu nagrinėjamos ir sprendžiamos civilinės bylos teisme (ginčai dėl teisės, ypatingosios teisenos bylos), teismų sprendimų ir nutarčių vykdymo, užsienio teismų ir arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimai.²⁴ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso²⁵ (toliau – LR CPK) 1 str. 1 d. numatyta, kad LR CPK nustato civilinių, darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, bankroto, restruktūrizavimo bylų ir kitų bylų dėl privatinų teisinių santykių bei ypatingosios teisenos bylų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo bei vykdymo, prašymų dėl užsienio teismų sprendimų ir arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje tvarką. Taigi, bankroto procesui taikomos LR CPK bankroto procesą reglamentuojančios normos, išskyrus LR ĮBĮ numatytas išimtis.²⁶

Išsiaiškinę bankroto ir civilinio proceso sąveiką, galime aptarti ir bankroto proceso sąvoką. LR ĮBĮ 2 straipsnio 2 dalyje pateikiama bankroto proceso sąvoka – teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma. Sąvoka atskleidžia du skirtingus bankroto proceso būdus – teisminį ir neteisminį. Tuo tarpu, mediacijos procesas irgi gali būti inicijuojamas dviem būdais – teisminė ir neteisminė mediacija.²⁷ Kalbant apie teisminį bankroto procesą – tai bankroto bylos iškėlimas kreipiantis į teismą su ieškiniu dėl bankroto bylos iškėlimo. Teisminiame bankroto procese be bankroto šalių svarbų vaidmenį atlieka ir teismas. Priėmus ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo viena iš svarbiausių teismo arba teisėjo pareigų –

²⁴ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005. P.77.

²⁵ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

²⁶ LR ĮBĮ 10 str. 1 d.: „Bankroto bylos iškeliamos ir nagrinėjamos Civilinio proceso kodekso nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis.

²⁷ Kaminskiė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 221-222.

paskirti įmonės administratorių. Šioje bankroto proceso stadijoje iškyla nemažai konfliktų tiek tarp įmonės skolininkės ir kreditorių, tiek ir tarp pačių kreditorių. Tokių konfliktų sprendimui galėtų pasitarnauti mediacija. Bankroto administratoriaus paskyrimas dažnai asocijuojasi su interesų konfliktu. Manoma, jog jei teismas patvirtino būtent tos bankroto proceso šalies siūlytą administratorių, jai bankroto procesas bus palankesnis ar net pelningesnis.

Kitas bankroto proceso būdas – neteisminis, kuriam esant bankroto procesas atliekamas nedalyvaujant teismui. Ne teismo tvarka vykdomas bankroto procesas galimas tuomet, kai tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių nekyla ginčų dėl įmonės veiklos užbaigimo ir kreditorių interesų patenkinimo. V. Mikuckienės teigimu: „Nesant tarp šalių ginčo, nėra ir poreikio bankroto procese kaip nešališkam arbitrai dalyvauti teismui.“²⁸ Esminis kriterijus, padedantis atriboti teismine ir ne teismine tvarka vykdomą bankroto procesą – tai teismo vaidmuo jame. Taip pat kaip kriterijų galima išskirti ir ginčo buvimą arba nebuvimą vykdant bankroto procesą. Nesant ginčui bankroto procese, teismo vaidmuo netenka prasmės. Tačiau yra galima ir bankroto proceso transformacija, t. y. iš ne teismine tvarka vykdomo bankroto proceso perėjimas į teismine tvarka vykdomą bankroto procesą. Ši transformacija galima tuomet, kai nemoki įmonė ir kreditoriai taikiai pradeda tartis ir imtis veiksmų dėl įmonės bankroto ir kreditorių interesų patenkinimo, tačiau jau pačiame procese atsiranda nesutarimų, kurie ir užkerta kelią tolimesniai ne teismine tvarka vykdomam bankroto procesui. Ne teismine tvarka iškilę konfliktai tarp bankroto proceso šalių galėtų būti sureguliuoti pasitelkiant mediacijos sesijas. Nešališkas asmuo – mediatorius (ši vaidmenį galėtų atlikti ir bankroto administratorius, atitinkantis mediatoriaus kompetenciją) galėtų padėti ginčo šalims nusistatyti jų tikruosius interesus, išgryninti diskutuotinus klausimus, sukurti deryboms ir konstruktyviems pokalbiams palankią atmosferą. Šalims nėra naudinga ne teismine tvarka vykstantį bankroto procesą transformuoti ir perkelti jį į teismą. Toks transformavimas neabejotinai pareikalaus didesnių finansinių ir laiko resursų, apsunkins teismų darbą bei galimas dalykas, sukels neigiamų emocijų.

Nagrinėjat bankroto proceso reikšmingumą, svarbu aptarti ir bankroto bylos sąvoką. LR ĮBĮ 2 straipsnio 3 dalyje pateikiama bankroto bylos sąvoka – tai teismo nagrinėjama civilinė byla dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių. Iš pateiktos sąvokos darytina išvada, jog ne teismine tvarka vykstantis bankroto procesas negali būti vadinamas bankroto byla. Bankroto byla bus tik tuomet, kai kreipiamasi į teismą ir teismas ją iškelia, t. y. bankroto procesas vyksta teismine tvarka. Autorės nuomone, ne teismine tvarka vykstantį bankroto procesą analogišką bankroto bylai, galima būtų įvardinti kaip bankroto ginčą.

Norint tinkamai atskleisti bankroto proceso sąvoką, yra tikslinga aptarti, koks yra procedūrų, atliekamų įmonei skolininkei, turinys. Iš LR ĮBĮ 2 straipsnio 2 dalyje pateikto

²⁸ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata. Jurisprudencija 2008 7(109). P. 36.

apibrėžimo matyti, jog bankroto procesas apima visus veiksmus, atliekamus bankroto proceso metu, nesvarbu ar tai teismine ar ne teismine tvarka vykdomas procesas. Bankroto proceso veiksmų turinį sudaro įmonės skolininkės, kreditorių, teismo, bankroto administratoriaus bei kitų bankroto proceso dalyvių veiksmai. Anot V. Mikuckienės, „darytina išvada, kad bankroto procesas turi būti suprantamas kaip normų, reguliuojančių teismo, kitų bankroto procese dalyvaujančių asmenų (skolininko, kreditorių, administratoriaus) procesinius veiksmus, visuma, taikoma nemokiam skolininkui ir skirta proporcingai patenkinti kreditorių reikalavimams.“²⁹

Bankroto procesą (tiek teismine, tiek ir ne teismine tvarka vykdomą) būtų galima apibūdinti kaip visumą veiksmų, skirtų įmonės skolininkės nemokumui nustatyti ir iš jo kylantiems padariniams vykdyti.

1.3. Bankroto proceso ypatumai

1.3.1. Bankroto proceso subjektai

Aptariant bankroto procesą, aktualus klausimas iškyla ir dėl bankroto proceso subjektų. Proceso dalyviai yra tas proceso elementas, be kurio jo turinys netektų prasmės. Reikia atskirti bankroto proceso subjektus nuo bankroto bylos subjektų. Bankroto procesas – tai didesnę subjektų ratą apimantis procesas, nei bankroto bylos subjektai, nes proceso dalyviais vadinami visi asmenys, nagrinėjant bylą teisme, nepriklausomai nuo jų procesinės padėties.

LR ĮBĮ konkrečiai nepateikia bankroto proceso dalyvių sąrašo, taip pat neišvardina ir bankroto bylos dalyvių. Kaip jau buvo minėta, bankroto bylos nagrinėjamos pagal LR CPK normas (išskyrus LR ĮBĮ numatytas išimtis), todėl bankroto bylos dalyviai atitinka civilinės bylos dalyvius (kuomet kalbame apie teismine tvarka vykdomą bankroto procesą). Pagal LR CPK 37 str. dalyvaujantys byloje asmenys, tai tie proceso dalyviai, kurie turi teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Nors teismas ir nėra suinteresuotas bankroto bylos baigtimi, tačiau yra kompetentingas ją spręsti ir priimti sprendimus bankroto byloje. A. Driuko ir V. Valančiaus teigimu, teismas yra visų procesinių santykių subjektas.³⁰ Tačiau S. Kavalnės nuomone, teismas nepriskirtinas prie bankroto byloje dalyvaujančių asmenų, nes nėra teisiškai suinteresuotas bylos baigtimi.³¹ Autorės nuomone, kad nekiltų diskutuotinų klausimų, šioje vietoje yra svarbu atriboti bankroto proceso subjektus nuo bankroto bylos subjektų. Toliau bus nagrinėjami ir aptariami bankroto proceso subjektai.

²⁹ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata. Jurisprudencija 2008 7(109). P. 36.

³⁰ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005. P. 453.

³¹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 204.

Salvija Kavalnė³², pagal bankroto procese atliekamą vaidmenį, bankroto proceso subjektus skirsto į:

- 1) nagrinėjantys ir sprendžiantys bankroto bylas (teismas);
- 2) bankroto byloje dalyvaujantys asmenys;
- 3) kiti proceso dalyviai.

Literatūroje bankroto proceso dalyviai taip pat skirstomi pagal dalyvavimo procese reikšmę, apimtį ir kt.³³

Minėtas S. Kavalnės bankroto proceso subjektų skirstymas pagal bankroto procese atliekamą vaidmenį padeda atskleisti pagrindines proceso subjektų funkcijas, jų aktyvumą (ar neaktyvumą) proceso metu, turimas teises ir pareigas bei reikšmingumą bankroto proceso baigčiai.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos³⁴ 109 straipsnio 1 dalimi, teismo paskirtis yra vykdyti teisingumą. Tai reiškia, jog pagrindinė teismo funkcija – ginčų sprendimas dėl teisės, kitaip tariant – jurisdikcinė. Bankroto proceso metu teismas veikia kaip aktyvus proceso subjektas. Teismo funkcijos įvairiapusės: bankroto administratoriaus skyrimas bei atstatydinimas (LR ĮBĮ 10 str. 1 d. 7 p., 8 d.), bankroto paskelbimas, ekspertizės (įmonės turtui patikslinti) skyrimas ir kt. Teismas taip pat gali pasiūlyti įmonei skolininkei bei jos kreditoriui (–iams) sudaryti taikos sutartį, ją patvirtinti ar nutraukti bankroto bylą. Iš pateiktų teismo vaidmens funkcijų, galima išskirti teismo jurisdikcinę ir administracinio – organizacinio pobūdžio funkcijas bankroto procese. Skirtingai nei kitose civilinio proceso bylose, bankroto proceso metu teismas išskirtinai daug veikia kaip administracinis – organizacinis subjektas. Nagrinėjant bankroto bylą supaprastinto proceso tvarka, kuomet įmonė neturi turto ar turimo turto pakanka padengti teismo ir administravimo išlaidoms, teismas atlieka tokias funkcijas, kurios paprastame bankroto procese yra pavedamos kreditorių susirinkimui (LR ĮBĮ 13⁽¹⁾ str.). Atkreiptinas dėmesys į jau minėtą vieną iš teismo funkcijų – galimybę bankroto proceso šalims pasiūlyti sudaryti taikos sutartį. „Taikos sutartis – tai šalių tarpusavio ginčo sureguliuojimas pačių šalių pastangomis dalyvaujant teismui, abipusiu kompromisu, pakeičiant tarpusavio teises ir pareigas, išsprendžiant tarpusavio ginčą. Teismas turi imtis visų įmanomų priemonių, kad byloje būtų sudaryta taikos sutartis.“³⁵ LR ĮBĮ 2 str. 11 d. pateikiamas toks taikos sutarties apibrėžimas: „taikos sutartis – kreditorių ir įmonės, o tuo atveju, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, – ir jos savininko (savininkų) susitarimas tęsti įmonės veiklą, kai

³² Ten pat.

³³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 204.

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

³⁵ Mikuckienė V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese. // Jurisprudencija. 2007, t. 5(95), P. 57-63.

įmonė ir (arba) neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininkas (savininkai) prisiima tam tikrus įsipareigojimus, o kreditoriai sutinka savo reikalavimus atidėti, sumažinti ar jų atsisakyti.“ Galima teigti, jog teismas tam tikra prasme turi teisę šalims pasiūlyti taikyti mediaciją, kadangi sėkmingos mediacijos proceso metu ginčo šalys priima bendrą, visoms šalims priimtina sprendimą, kitaip tariant – sudaro taikos sutartį. Galbūt atsiras prieštaraujančių, jog mediacijos taikymas čia nėra priimtinas, kadangi ginčas turėtų būti sureguliuotas pačių šalių pastangomis. Tačiau šalių pastangas galima interpretuoti ir kaip pastangas, surasti mediatorių bei parodyti iniciatyvą dėl mediacijos taikymo, aktyviai ir konstruktyviai dalyvauti mediacijos procese, siekiant išspręsti ginčą taikos sutartimi.

Kita kategorija subjektų, išskiriamų pagal atliekamas funkcijas bankroto procese – bankroto byloje dalyvaujantys asmenys. Į šią sąvoką įeina bankroto bylos šalys (ieškovas ir atsakovas) ir kiti teisiškai suinteresuoti bylos baigtimi asmenys. Ieškovas – tai bankrutuojančios įmonės kreditorius. Dėl specialaus savo pobūdžio, neretai kreditoriai laikomi silpnąja proceso šalimi, todėl ypač svarbus kreditorių teisių užtikrinimas, jų gynimas ir įgyvendinimas. Kreditorius gali būti tiek fizinis, tiek ir juridinis asmuo, turintis teisę reikalauti iš įmonės skolininkės įvykdyti jo atžvilgiu egzistuojančius skolinius įsipareigojimus. LR ĮBĮ 3 straipsnis pateikia įmonės kreditorių sąrašą:

1) mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų nemokėjimo atveju – valstybės institucijos, įpareigos juos surinkti;

2) darbo užmokesčio nemokėjimo ir dėl darbo santykių atsiradusios žalos neatlyginimo atveju – įmonės darbuotojai (jų įpėdiniai);

3) žalos atlyginimo prievolės dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga perėjimo valstybei Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo nustatytais atvejais – Vyriausybės įgaliota institucija;

4) paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės garantija, negrąžinimo atveju – Finansų ministerija;

5) fiziniai ir juridiniai asmenys, pardavę žemės ūkio produkciją;

6) iš Europos Sąjungos lėšų suteiktos paramos negrąžinimo atveju – valstybės institucijos, administruojančios Europos Sąjungos lėšas;

7) kiti kreditoriai.

Kadangi šio skyriaus tikslas yra nustatyti bankroto proceso ypatumus, tad visų kreditorių aptarinėjimas nebūtų tikslingas. Autorė, kaip specifiškiausias kreditorius, išskiria įmonės darbuotojus. Bankrutuojančios įmonės darbuotojai – specifinis bankroto proceso subjektas, pasižymintis ypatinga savo teisių apsauga. Darbuotojai – savaime silpna visuomenės grandies dalis, todėl jų teisių gynimui ir įgyvendinimui pasitelkiamos juos ginančios teisės normos. Darbuotojas teismų praktikoje vertinamas kaip silpnesnė darbo teisinių santykių šalis, kurios interesai turi būti atidžiai vertinami ir ginami.³⁶ Iškelus įmonei bankrotą, darbuotojas netenka pagrindinio savo pajamų šaltinio, dėl to pajamų šaltinis išnyksta ir jo išlaikomiems šeimos nariams. Be patiriamų finansinių sunkumų, gali būti patiriami ir dideli emociniai išgyvenimai. Finansinio stabilumo praradimas, stresas dėl neaiškios darbo ateities ir kiti išgyvenimai gali stipriai paveikti bankrutuojančios įmonės darbuotojus, dalyvaujančius bankroto procese. Kyla klausimas – koks turėtų būti bankroto procesas ir kaip kuo efektyviau apsaugoti darbuotojų teises, kad bankroto procese jie patirtų kuo mažesnius išgyvenimus? Vieno teisingo ir tinkamo atsakymo į šį klausimą turbūt nerasime. Tačiau mediacijos taikymas bankroto procese galėtų žymiai palengvinti bankrutuojančios įmonės darbuotojų stresą, nerimą bei neigiamas emocijas. Mediacijos proceso metu suteikiama lygiateisė galimybė pasisakyti visoms ginčo šalims. Šiuo atveju, darbuotojams suteikiama galimybė būti išgirstiems ir suprastiems. Ne paslaptis, jog teismo procesas – tai formalus, dažnais atvejais vykstantis dokumentinio proceso tvarka, kuomet nei šalių emocijoms, nei jų pasakojimams nėra skiriama jokio dėmesio, svarbus išlieka tik fakto klausimas.

Teismui sprendžiant civilinius ginčus, dažniausiai ginčas būna kilęs tarp atsakovo ir ieškovo (ar ieškovų). Reti atvejai, kuomet ginčas kyla ir tarp ieškovų. Tačiau bankroto procese yra visiškai kitaip. Kreditorius (ieškovas) išimtinai siekia savo teisių įgyvendinimo ir bankrutuojančios įmonės finansinių įsipareigojimų įvykdymo jo atžvilgiu. Kreditoriams nėra lengva suvokti, jog jo reikalavimas nėra vienintelis ir esminis, kad jis sudaro tik dalį visų reikalavimų. Bendros kalbos tarp kreditorių nesuradimas ir nesugebėjimas bendrai siekti tikslo, tik dar labiau apsunkina bankroto procesą bei pailgina jo trukmę. Bankroto proceso dalyvių – kreditorių teisių apsauga bei dažnas konfliktų kilimas tarp skirtingus interesus turinčių kreditorių, autorės nuomone, išskirtinas kaip vienas iš bankroto proceso ypatumų, dėl kurio būtų tikslinga taikyti mediaciją bankroto procese. Nors bankroto teisinius santykius reguliuoja imperatyvios teisės normos, tačiau susitarimai, kurie neprieštarauja įstatymo normoms, yra galimi. Didžioji dalis kreditorių ginčų kyla kreditorių susirinkimų metu. Bankroto

³⁶ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-571-555/2013.

administratorius, kuris yra atsakingas už kreditorių susirinkimų organizavimą, turėdamas specialių mediacijos žinių, galėtų jas panaudoti išskylantiems ginčams spręsti. Nesant specialių žinių ir kompetencijos, reikalingos teikti mediacijos paslaugas, įmonės administratorius vadovaudamasis LR ĮBĮ 11 str. 3 d. 9 p., kuriame teigiama jog įmonės administratorius „atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime <...>“, gali įgalioti mediatorių atstovauti bankrutuojančią įmonę kreditorių susirinkime. Mediatorius gali šalims pasiūlyti surengti mediacijos sesiją kreditorių susirinkimo metu. Kadangi mediacija yra savanoriškas procesas³⁷ – būtinas visų šalių pritarimas. Mediatorius matydamas poreikį, gali suorganizuoti atskirus susitikimus su šalimis (angl. *caucus*).³⁸ Jų metu kreditoriai gali pateikti reikšmingos informacijos mediatoriui, kurios dėl tam tikrų priežasčių nenorėjo paskelbti bendrų susitikimų metu. *Caucus* metu pateikta informacija yra konfidenciali, nebent šalys susitarė kitaip. Taigi, mediacija galėtų palengvinti ginčų sprendimą tarp vienos konfliktuojančios bankroto proceso dalyvių grupės – kreditorių.

Aptarkime kitą bankroto proceso dalyvį, kurio finansinė padėtis sąlygojo proceso atsiradimą – skolininką. S. Kavalnė pateikė lig šiol Lietuvos teisės literatūroje nevartotą sąvoką – bankroto procesinis teisnumas. Bankroto procesinis teisnumas – tai subjekto galimybė būti tuo bankroto teisės subjektu, kurio atžvilgiu gali būti vykdomas bankroto procesas (teismo arba ne teismo tvarka).³⁹ Pagal galiojančius teisės aktus Lietuvos Respublikoje, bankroto procesinį teisnumą turi juridiniai ir fiziniai asmenys.⁴⁰ Šioje pastraipoje bus nagrinėjami tik juridiniai asmenys. LR ĮBĮ 1 straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis, jog šis įstatymas taikomas visiems juridiniams asmenims, įregistruotiems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, išskyrus:

- biudžetines įstaigas;
- politines partijas;
- profesines sąjungas;
- religines bendruomenes ir bendrijas.

Atskiri įstatymai gali numatyti ir kitus juridinius asmenis, kurie negali turėti bankroto procesinio teisnumo.⁴¹ Taigi, asmuo, turėdamas bankroto procesinį teisnumą, gali bankrotuoti. Kalbėdami apie bankroto proceso subjektą – skolininką (konkrečiai – skolininkę įmonę),

³⁷ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. *Mediacija. Vadovėlis*. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 78-81.

³⁸ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. *Mediacija. Vadovėlis*. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 110-111.

³⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. P. 213-214.

⁴⁰ Fizinį asmenų bankroto įstatymas įsigaliojo 2013 m. kovo 1 d.

⁴¹ Tokio įstatymo pvz.: 2005 m. gruodžio 22 d. Nr. X-469 Lietuvos Nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas.

matome akivaizdų skirtumą tarp civilinio proceso atsakovo. Įmonei skolininkei bankroto procese neįmanoma pripažinti savo kaltės ir atsiprašyti ieškovo (kas yra galima kituose civiliniuose procesuose). Nebent būtų pripažintas tyčinis bankroto sukėlimas. Svarbu suvokti, jog įmonė skolininkė ne visada atsakinga už įmonės privedimą prie bankroto. Tam didelės įtakos gali turėti ekonominė krizė, konkurentai rinkoje, nepasisekusi gamyba ir pan. Dažnu atveju, bankroto iškėlimas ir jo paskelbimas nelaikomas tarsi nubaudimu įmonei skolininkei, o atvirkščiai – tokiu būdu įmonė pašalinama iš ekonominės rinkos, kaip neveiksnius dalyvis, nebesugebantis išsilaikyti ir konkuruoti. Įmonės vadovams bankrotas suprantamas ir kaip teigiamas dalykas – dažnais atvejais įmonė skolininkė bankroto atveju neįvykdo visų skolinių įsipareigojimų kreditoriams, t.y. kreditoriai sumažina savo reikalavimą ar gali visai jo atsisakyti. Kad bankroto procesas neperaugtų į nekontroliuojamą procesą, o atvirkščiai – būtų sureguliuotas ir konstruktyviai išspręstas reikalingas trečias, nešališkas bei kompetentingas asmuo – bankroto administratorius.

Teismas, byloje dalyvaujančių asmenų teikimu, išrenka ir paskiria bankroto administratorių (LR ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p.). Pagrindinės administratoriaus teisės reglamentuotos LR ĮBĮ 11 str. 3 d. Įstatymas apibrėžia platų administratoriui priskiriamų funkcijų ratą, iš kurio matyti administratoriaus svarba bankroto procese. Bankroto administratorių būtų galima įvardinti kaip tarpininką, kuris, pasitelkęs specialias bankroto procesui reikalingas žinias, bando sureguliuoti tarp įmonės skolininkės ir kreditorių iškilusį konfliktą dėl įmonės nemokumo. Tačiau tai ne vienintelis galimas ginčas, kurį administratorius turi moderuoti ir ieškoti geriausių išeičių, kad būtų kuo maksimaliau patenkinti visų šalių interesai. Kaip jau buvo minėta darbe, dažnai ginčai kyla tarp pačių kreditorių. Tik profesionalus savo darbo atlikimas, derybinių įgūdžių turėjimas, objektyvumas bei specialios žinios ir praktika padeda spręsti bankroto procese kylančius ginčus ir tinkamai moderuoti patį procesą, net ir nesant ginčui. Administratoriaus buvimas bankroto procese – tai specifinis ypatumas, išskiriantis bankroto procesą iš civilinio proceso. Esant galimybei taikyti mediaciją bankroto procese, bankroto administratorius yra pats svarbiausias ir pagrindinis elementas, kuris gali perteikti mediacijos esmę, svarbą bei privalumus. Kiekvienoje valstybėje taikomi skirtingi ir gana griežti reikalavimai asmeniui, norinčiam tapti bankroto administratoriumi. Panašiai yra ir su reikalavimais mediatoriui – kiekviena valstybė nustato atskirus reikalavimus. Idealiausiu atveju, asmuo, norintis būti mediatoriumi bankroto procese, turi atitikti konkrečios valstybės keliamus reikalavimus ir bankroto administratoriui, ir mediatoriui. Autorės nuomone, priimtinesnis būdas – bankroto administratoriui suteikti specialių bazinių žinių, reikalingų mediacijos procesui organizuoti.

Bankroto procesas apima labai didelį ratą asmenų bei paveikia juos ne vien ekonomiškai, bet ir psichologiškai. Didelis bankroto proceso subjektų skaičius ir jų įvairovė

reikalauja efektyvios ir geros komunikacijos, bendrų tikslų išgryninimo bei jų siekimo. Bankroto proceso subjektų specifiškumas daro teigiamas prielaidas, mediacijos taikymo galimybei bankroto procese.

1.3.2. Viešasis interesas ir konfidencialumas bankroto mediacijoje

Bankroto procesas, būdamas sudedamoji civilinio proceso teisės dalis, pasižymi dar vienu ypatumu – viešojo intereso gynimu. Konkreči viešojo intereso sąvoka Lietuvos Respublikos teisėje nėra pateikiama. A. Driukas ir V. Valančius pateikia štai tokį sąvokos išaiškinimą: „Viešasis interesas – tai ne vien valstybės, bet visų pirma visuomenės (lot. *populus*) interesas, o valstybė (lot. *res publica*), būdama visuomenės politinė organizacija, tik privalo jam atstovauti ir ginti. Viešojo intereso sinonimais laikytina visuomenės, bendras, kolektyvinis, socialinis interesas.“⁴² Bankroto bylose yra aiškiai išreikštas viešasis interesas, o tam tikrais atvejais matomas ir padidintas viešasis interesas. Esant padidintam viešajam interesui, bankroto bylai nagrinėti teismas gali paskirti žodinį procesą. Taip yra dėl to, jog bankroto proceso šalys yra socialiai mažiau apsaugoti asmenys.⁴³ Labai svarbu, jog bankroto proceso metu būtų užtikrinta tiek skolininko, tiek ir kreditorių (ypatingai bankrutuojančios įmonės darbuotojų) teisių apsauga. V. Mikuckienės teigimu: „kiekvienas bankroto byloje reiškiamas reikalavimas, patenkantis į bankroto veikimo sferą, gali būti tiek privataus, tiek ir viešojo pobūdžio, todėl bankroto proceso tikslas yra ne tik konkrečių skolininko ir kreditorių, bet kartu ir privačiųjų bei viešųjų interesų pusiausvyros užtikrinimas.“⁴⁴ Šis bankroto proceso tikslas turi pasižymėti skaidrumu, informacijos prieinamumu ir svarbiausia – viešumu.

Konfidencialumas yra išskiriamas kaip viena svarbiausių mediacijos taisyklių.⁴⁵ Konfidencialumo taisyklė užtikrina visas mediacijos proceso šalis, jog proceso metu jų atskleista informacija nebus niekur kitur panaudota, išskyrus atvejus, jei šalys susitarė kitaip arba jei tai prieštarautų įstatymams ar viešajam interesui. Tuo mediacija ir išsiskiria nuo tradicinio teismo proceso, kuriame galioja viešumo principas (išskyrus įstatymuose numatytas išimtis), o tuo tarpu nei mediacijos procesas, nei jos rezultatas nėra viešai prieinami.

Atrodytų, jog šioje vietoje būtų galima dėti tašką ir sakyti griežtą *ne* mediacijos taikymui bankroto procese. Akivaizdu, jog atsiranda viešojo intereso ir konfidencialumo priešprieša. Bankroto procesas – viešąjį interesą ginantis procesas, mediacijos procesas –

⁴² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 669.

⁴³ Ten pat. P. 671.

⁴⁴ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2007. P. 60

⁴⁵ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 90.

alternatyva teismui, pasižyminti išskirtiniu konfidencialumu. Tačiau nėra padėties be išėities. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 7 straipsnyje nurodyta: „Jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip, ginčo šalys, taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugų administratoriai turi laikyti paslapyje visą taikinamojo tarpininkavimo ir su juo susijusią informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia siekiant patvirtinti ar įvykdyti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą taikos sutartį, ir informaciją, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui (ypač kai reikia užtikrinti vaiko interesus arba užkirsti kelią žalos fizinio asmens sveikatai ar gyvybei atsiradimui).“⁴⁶ Autorės nuomone, būtent šią galiojančią konfidencialumo taisyklės išimtį, kuomet sudaroma taikos sutartis ir galima pritaikyti bankroto procesui, o konkrečiau – mediacijos taikymui bankroto procese. Tai reiškia, jog visas bankroto mediacijos procesas vyktų už uždarytų durų, vadovaujantis konfidencialumo taisykle bei galiojančiais bankroto teisinius santykius reguliuojančiais teisės aktais, o viešai būtų pateikiamas tik susitarimas, priimtas mediacijos proceso metu, t. y. šalių laisva valia savanoriškai sudaryta taikos sutartis. Tokiu būdu būtų apgintas ir viešasis interesas ir išsaugotas konfidencialumas. Vykdam bankroto procesą yra tikimybė, jog gali būti atskleistos įmonės komercinės paslaptys. Todėl, egzistuojant konfidencialumo principui bankroto mediacijoje komercinės paslaptys būtų išsaugotos.

Aptarus bankroto proceso ypatumus, būtų tikslinga įvardinti mediacijos taikymo prielaidas bankroto procese:

- 1) bankroto administratorius dėl savo veiklos specifiškumo, įgyjans tam tikrą mediacijos žinių bei gebėjimo, galėtų tapti bankroto mediacijos mediatoriumi;
- 2) bankroto proceso subjektas – teismas, matydamas mediacijai palankią bankroto bylą, galėtų pasiūlyti ginčo šalims sudaryti taikos sutartį, t. y. taikyti mediaciją;
- 3) kita svarbi bankroto proceso subjektų grupė – kreditoriai. Ginčus, kylančius tarp jų (ypač kreditorių susirinkime) būtų galima sureguliuoti mediacijos pagalba;
- 4) konfidencialumo taisyklė mediacijoje nepažeistų viešojo intereso gynimo, jeigu bankroto mediacijos proceso metu šalių sudarytai taikos sutarčiai negaliojotų konfidencialumo taisyklė;
- 5) įmonės bankrotas, autorės nuomone, galėtų būti suprantamas kaip ginčas, kurio šalys yra įmonė (jos vadovas) ir kreditoriai.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2008, Nr. 87-3462.

2. SKYRIUS. BANKROTO MEDIACIJA UŽSIENYJE

Antras baigiamojo darbo skyrius skirtas aptarti užsienio šalių praktiką taikant mediaciją bankroto procese. Pasirinktos trys valstybės – Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV), Portugalija ir Japonija. Būtent šių valstybių pasirinkimą lėmė tikslas atskleisti skirtingų pasaulio regionų praktiką vykdant bankroto mediaciją.

JAV yra pirmoji valstybė, kurioje pradėta kurti ypatinga neteisminė civilinių ginčų sprendimo tvarka – alternatyvus ginčų sprendimas (toliau – AGS).⁴⁷ Būtent JAV turi bene didžiausią patirtį taikant AGS įvairiose ginčų sferose, o mediacijos taikymas yra paplitęs įvairiose teisės sferose. JAV egzistuoja teisminė ir neteisminė mediacijos, taip pat teismas gali šalis įpareigoti privalomai taikyti mediaciją. Tad nenuostabu, jog JAV turi sukaupusi tiek teorinės, tiek ir praktinės patirties taikant bankroto mediaciją. Detaliau bus nagrinėjama būtent įmonių bankroto mediacija.

Portugalija pasirinkta kaip Europos valstybė, kurioje pastaruosius penkiolika metų aktyviai įdieginėjamas AGS. Pateikiamas Portugalijos pavyzdys kuomet mediacija taikoma ikiteisminiame fizinio asmens bankroto procese, t. y. sudarant fizinio asmens restruktūrizavimo planą, taip siekiant atkurti jo mokumą. Portugalijoje asmuo norintis kreiptis į teismą dėl fizinio asmens bankroto iškelimo, visų pirma yra nukreipiamas į Taikos teismą dėl mediacijos taikymo galimybes.

Japonija – taikios ir garbingos visuomenės pavyzdys. Religijos ir kultūros įtaka daro didžiulį poveikį valstybės formuojamai teisei sistemai. Kreipimasis į teismą suprantamas kaip *ultima ratio*, kuomet kitos alternatyvos jau būna išbandytos. Ne išimtis ir bankroto teisė. Pasirinktas Japonijos pavyzdys, kuris iliustruoja kaip sprendžiamas fizinio asmens nemokumo klausimas, reguliuojamas atsakingos institucijos – *Japanese Association of Turnaround Professionals*⁴⁸ pagalba.

2.1. Jungtinės Amerikos Valstijos

2.1.1. Bankroto mediacija – kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas JAV

Egzistuoja nemažai alternatyvių ginčų sprendimo būdų – arbitražas, derybos, sutaukinimas, mediacija ir kt. Esant skirtingoms konfliktinėms situacijoms pasirenkamas joms

⁴⁷ Kaminskienė N., Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Monografija. VĮ Registrų centras, Vilnius 2011. P. 11.

⁴⁸ Japanese Association of Turnaround Professionals. Prieiga internete: <http://www.turnaround.jp/english/news.html>. Prisijungimo laikas: 2013-11-12.

priimtinausias ir efektyviausias ginčų sprendimo būdas. Turbūt būtų sunku rasti teisės institutą Jungtinių Amerikos Valstijų teisės sistemoje, kurioje nebūtų galimybės taikyti mediaciją. Ne išimtis ir bankroto teisė. Palyginti su bendruomenės ir teismo taikomomis mediacijos programomis, mediacija bankroto procese yra pakankamai naujas dalykas.

Mediacijos taikymas JAV ilgą laiką buvo paplitęs vien tik savanoriškais ginčo šalių grįstais poreikiais spręsti ginčą taikiai su trečiojo neutralaus asmens – mediatoriaus pagalba. Įstatymų leidėjai ir Kongresas 1980 ir 1990 metais priėmė įstatus, kurie išplėtė teismų galias mediacijos taikymo spektre. Teisėjai turėjo teisę įpareigoti šalis taikyti mediaciją, net ir tuo atveju, jei kuri nors iš šalių atsisakytų dalyvauti mediacijos procese. Norėdami pradėti taikyti mediaciją bankroto procesuose JAV teisės sistemos atstovai kūrė mediacijos programas ir pradėjo jas taikyti palaipsniui.

1987 m. bei 1990 m. išleisti įstatymai papildė prieš tai priimtus įstatus ir paskatino parengti dar daugiau formalių teisminės mediacijos taikymo teismuose programų. 1986 m. pirmąją bandomąją teisminės mediacijos bankroto procese programą parengė Kalifornijos federalinis teismas.⁴⁹ Tuo metu kiti Pietų Kalifornijos teismai irgi pritaikė bandomąsias programas. 1989 m. spalio 1 d. vienas iš Floridos bankroto teismų inicijavo teisminės mediacijos bandomąjį projektą. Kadangi šis bandomasis projektas pavyko sklandžiai, 1990 m. gegužės 25 d. bankroto teisėjai anonimiškai balsavo dėl bankroto mediacijos projekto taikymo visuose Pietų Kalifornijos apygardos teismuose.

1998 m. Alternatyvaus ginčų sprendimo įstatymas leido JAV Apygardos teismams pritaikyti apylinkės teismų taisykles taikant alternatyvų ginčų sprendimą civilinės teisės procese, įskaitant ir ginčo procedūras bankroto procese.

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis bankroto procedūrą JAV teisės sistemoje – JAV kodekso 11 skyrius (angl. *U.S. Code, Title 11*). Tačiau neformaliai šis skyrius vadinamas – Bankroto kodeksu⁵⁰ (angl. *Bankruptcy Code*). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog JAV teismai turi įgaliojimus taikyti mediaciją bankroto procese. Yra daugybė įstatymų ir taisyklių, kuriose įtvirtinti teismų įgaliojimai. Dažniausiai taikomi šie⁵¹:

- Bankroto kodekso 105(a) skyrius;
- Civilinio proceso federalinių taisyklių 16(c)(9) ir 16 straipsniai;
- Alternatyvių ginčų sprendimų įstatymas.

⁴⁹ Hartwell S., Bermant G. Alternative Dispute Resolution in a Bankruptcy Court: The Mediation Program in the Southern District of California. Prieiga internete: [www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/mpsda.pdf/\\$file/mpsdca.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/mpsda.pdf/$file/mpsdca.pdf). Prisijungimo laikas: 2013-06-05.

⁵⁰ United State Courts. Prieiga internete: <http://www.uscourts.gov/FederalCourts/Bankruptcy/BankruptcyBasics/Glossary.aspx>. Prisijungimo laikas: 2013-06-26.

⁵¹ Carbonneau, T. E., et al. Handbook on Mediation. New York: JurisNet, LLC, 2006. P. 359-360.

Spartus mediacijos populiarėjimas rodė poreikį mediatoriams telktis bei rengti naujų mediatorių apmokymus. Pradėjo kurtis įvairios asociacijos, įstaigos, tokios tarnybos kaip Teisminio arbitražo ir mediacijos tarnyba (angl. *Judicial Arbitration and Mediation Service*)⁵² ir kt.

Akivaizdu, jog 1980 m., 1990 m. ir 1998 m. priimti teisės aktai ir bankroto teisėjų iniciatyva padėjo įsitvirtinti bankroto mediacijai teismuose. Bankroto mediacija JAV žingsnis po žingsnio pradėjo plisti po daugelį bankroto teismų. Sėkmingas bankroto mediacijos projektų pritaikymas pirmuose teismuose buvo garantas dėl tolimesnio mediacijos taikymo bankroto procesuose daugelyje valstijų.

2.1.2. Bankroto mediacijos paplitimas JAV

Bankroto procesas yra labai svarbus valstybės ekonomikai, jo metu išsaugomos gyvybingos ir klestinčios verslo įmonės bei išsaugomos darbo vietos, priešingu atveju – iš rinkos pašalinami ekonomiškai nenaudingi dalyviai.⁵³

2008 m. JAV, kaip ir didžioji dauguma Europos Sąjungos valstybių susidūrė su ekonomine krize.⁵⁴ Nuo 2005 m. iki 2008 m., padidėjus nedarbo lygiui, pakilus degalų kainoms, esant staigiam nekilnojamojo turto kainų šuoliui ir išaugus pragyvenimo lygiui, JAV piliečiai ėmė vis labiau klimpti į skolas. Nuo pačių mažiausių iki stambių įmonių susidūrė su rimtomis ekonominėmis problemomis. Deja, bet daugelis jų nesugebėjo išbristi iš skolų. Krizės laikotarpiu išaugo bankroto bylų skaičius teismuose ir tapo nebeįmanoma efektyviai ir operatyviai spręsti bankroto bylų. Teisėjai fiziškai nebuvo pajėgūs išspręsti visų teismui perduotų bankroto bylų. Ši susiklosčiusi ekonominė situacija yra vienas iš aspektų, dėl kurių mediacija bankroto procese įgijo svarbų vaidmenį ir pradėta taikyti vis plačiau.⁵⁵

Antrasis bankroto mediacijos išpopuliarėjimo aspektas – brangus bylinėjimosi procesas.⁵⁶ Esant ir taip sunkiai bankroto proceso šalių ekonominei padėčiai, nemaža pinigų suma yra skiriama ir atlygiui advokatams. Mediacija, būdama kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, gali palengvinti bankroto šalių patiriamas išlaidas ir sumažinti laiką, per kurį įvykdomos bankroto procedūros.

⁵² Judicial Arbitration and Mediation Service. Prieiga internete: <http://www.jamsadr.com/>. Prisijungimo laikas: 2013-06-12.

⁵³ Carbonneau, T. E., et al. Handbook on Mediation. New York: JurisNet, LLC, 2006. P. 357.

⁵⁴ Palley T. I. From Financial Crisis to Stagnation: the destruction of shared prosperity and the role of economics. New York: Cambridge University Press, 2012. P. 66-71.

⁵⁵ Martin J. B. A User's Guide To Bankruptcy Mediation And Settlement Conferences. Prieiga internete: <http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=transactions>. Prisijungimo laikas: 2013-07-02.

⁵⁶ Hon Alexander L. Paskay, Frances Pilaro Wolstenholme, Chapter 11: A Growing Cash Cow: Some Thoughts on How to Rein in the System, 1 Am. Bankr. Inst. l. Rev., 1993. P. 331, 337.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog kiekviena Jungtinių Amerikų Valstija turi atskirus, tik tose valstijose galiojančius įstatymus, todėl kalbant apie bankroto mediaciją JAV reikia suvokti, jog kalbama ne apie visas valstijas, o apie valstijų daugumą. Priede Nr. 1 (žr. prieduose psl. 51) pateiktos valstijos ir informacija, ar bent viename iš tos valstijos teismų įmanoma taikyti mediaciją bankroto procese.

Išnagrinėjus 1 priedo lentelėje pateiktą informaciją, matoma, jog 34 iš 50 Jungtinių Amerikos Valstijų yra galimybė taikyti mediaciją bankroto procese. 16 valstijų savo teisės aktuose nėra numačiusios galimybės taikyti mediaciją bankroto procese. Todėl kalbėdami apie mediacijos taikymą bankroto procese JAV, kalbėsime ne apie visas Jungtines Amerikos Valstijas, o apie didžiąją jų dalį – 34 valstijas, kurios sudaro 64 % visų valstijų.

Iki 2009 metų 51 bankroto teismas yra priėmęs vietos taisykles, leidžiančias mediacijos taikymą bankroto procese. Iš jų, bent 18 bankroto teismų iki 2009 m., jau buvo atlikę mediaciją pagal kodekso 11 skyrių.⁵⁷ JAV bankroto teismų aktyvumas arba pasyvumas daro didelę įtaką tolimesniai bankroto mediacijos taikymui, jos prieinamumui ir populiarėjimui.

2.1.3. Bankroto mediacijos procesas

Bankroto teisėjas Baris Raselis (Barry Russell) yra pasakęs: „mediacijos grožis yra tai, jog tie, kurie dalyvauja bankroto mediacijoje, mediacija jiems suteikia teigiamų emocijų apie visą teisinę sistemą. Jei gali padėti išspręsti savo ginčą, tu būsi patenkintas bankroto mediacijos procesu ir yra didesnė tikimybė, kad ištesėsi proceso metu duotus pažadus.“⁵⁸

Dauguma bankroto ginčų kyla dėl pinigų, todėl lengviausias būdas juos išspręsti – atsiskaityti su kreditoriais. Tačiau įmonei esant nemokiai, tokie atsiskaitymai yra labai suvaržyti, ko pasėkoje pasirenkamas kitas problemos sprendimo kelias – įmonės bankrotas.

Bankroto mediacijos procesas atitinka tradicinį teisminės mediacijos procesą. Dažniausiai teisėjas, matydamas, jog ginčas yra tinkamas mediacijai, pasiūlo šalims pabandyti ginčą išspręsti mediacijos būdu. Kyla klausimas, kurie bankroto procesai yra tinkami mediacijai ir kurie netinkami? Bankroto mediacijai tinkami ginčai galėtų būti šie:

- Ginčai dėl mažų sumų. Tiesa, terminas „maža suma“ tiek teisėjo, tiek ir šalių gali būti suprantamas labai skirtingai. Pavyzdžiui, dalis Kalifornijos bankroto teismo

⁵⁷ Hopt K. J., Steffek F., et al. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. Oxford: CPI Group (UK) Ltd, 2013. P. 1299.

⁵⁸ United States Courts. Most Bankruptcy Courts Offer Mediation. Prieiga internete: http://www.uscourts.gov/news/TheThirdBranch/08-02-22/Most_Bankruptcy_Courts_Offer_Mediation.aspx. Prisijungimo laikas: 2013-10-20.

mediatorių mažą sumą įvardijo iki 4 000 JAV dolerių, likusi dalis – iki 100 000 JAV dolerių.⁵⁹

- Ginčai, turintys nedaug šalių. Bankroto mediacija būtų efektyviausia, jei būtų tik dvi ginčo šalys – kreditorius ir skolininkas (įmonė).
- Ginčai, kuriuose kreditoriai nėra principingi, geba elgtis racionaliai ir nereikalauja skolos išmokėjimo „čia ir dabar“. Taikūs kreditoriai būna pasiruošę sumažinti skolos sumą, tartis dėl išmokėjimo terminų ir kitų nuolaidų.

Jeigu ginčas atitinka tinkamo mediacijai ginčo kriterijų, teisėjas pasiūlo ginčo šalims taikyti mediaciją. Jeigu visos bankroto procese dalyvaujančios šalys sutinka su teisėjo siūlymu, jos turi išsirinkti mediatorių. Kai kuriose valstijose mediatorių galima išsirinkti tik iš teismo patvirtinto mediatorių sąrašo. Jei tokios taisyklės nėra – šalys gali pasiūlyti ir savo mediatorių. Mediatoriaus kandidatūrai turi pritarti visos bankroto procese dalyvaujančios šalys. Tokiu atveju, jeigu nėra bendro šalių sutarimo, mediatorių paskiria teismo sekretorius.⁶⁰

Bankroto bylai išrinktas ir patvirtintas mediatorius ne vėliau kaip per 45 dienas paskiria mediacijos sesijos vietą ir laiką, suderintą su šalimis.⁶¹ Svarbu, kad visos šalys dalyvautų mediacijos sesijose, antraip mediacija nebus laikoma įvykusia.

Bankroto mediatoriui yra paliekama laisvė savo nuožiūra pasirinkti mediacijos stilių. JAV nėra įstatymo, kuris įpareigotų taikyti konkretų mediacijos stilių bankroto mediacijos procese.

Mediacijos proceso sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių: mediatoriaus kompetencijos, skolininko ir kreditoriaus (kreditorių) geranoriškumo ir supratingumo, nuo pateiktos informacijos kiekio ir patikimumo. Jeigu mediacijos procesas baigiasi sėkmingai ir šalys priima bendrą sprendimą, kuris tenkintų visų šalių interesus, toks sprendimas yra teikiamas teismui patvirtinti. Sprendimas po patvirtinimo įgauna teismo sprendimo galią.

2.1.4. Mediatorius bankroto procese

Kiekvienoje bankroto mediacijos programoje nustatyti atskiri reikalavimai mediatoriui. Jau anksčiau minėtoje Pietų Kalifornijos apygardos teisme taikytoje bankroto mediacijos programoje nurodyta, jog asmuo, norintis tapti bankroto mediatoriumi privalo turėti licenciją, leidžiančią verstis advokato veikla bei būti aktyvus Kalifornijos valstijos advokatūros narys.⁶² Be to, advokatai privalo turėti bent keturių metų darbo stažą ir turi būti išnagrinėję bent tris bankroto

⁵⁹ American Bankruptcy Law Journal, Vol. 68, 1994. P. 74.

⁶⁰ American Bankruptcy Institute. The uses of mediation. Law review, Vol. 17, 2009 (2). P. 409.

⁶¹ United States Courts. Mediation Guide and Forms. Prieiga internete: <http://www.njb.uscourts.gov/mediation/medgf.shtml>. Prisijungimo laikas: 2013-06-28.

⁶² American Bankruptcy Law Journal, Vol. 68, 1994. P. 71.

bylas nuo pradžių iki pabaigos. Šioje valstijoje taikoma įdomi mediatorių įrašymo į praktikuojančių mediatorių sąrašą sistema – bankroto teismo valdytojas sąrašą atnaujina ir patvirtina kas tris mėnesius, tai reiškia, jog jei kuris advokatas išrenkamas kaip mediatorius, jis yra pašalinamas iš sąrašo ir jis neįtraukiamas atgal į sąrašą tol, kol nesudaromas naujas sąrašas. Tokiu būdu užkertamas kelias asmenims per dažnai būti išrenkamiems mediatoriais ir paskatinami tie, kurie per retai išrenkami.

Virdžinijos valstijos teismų taikomojoje mediacijos programoje reikalavimai mediatoriui yra kiek griežtesni.⁶³ Reikalaujama, jog bankroto mediatoriumi norintis tapti asmuo turėtų advokato veiklos licenciją bei būtų atstovavęs šalis ne mažiau nei dvidešimtyje bankroto bylų. Taip pat šis asmuo turėtų būti įrašytas į teismo siūlomų bankroto mediatorių sąrašą. Programoje numatyti ir privalomi mediacijos apmokymai būsimiems mediatoriams.

Tuo tarpu asmuo, norintis tapti bankroto mediatoriumi Oregono valstijoje, neprivalo būti advokatu.⁶⁴ Vienintelis reikalavimas – bankroto proceso išmanymas. Bankroto mediacijos šalys gali rinktis mediatorių, kuris nėra teismo siūlomų mediatorių sąrašė. Tokiu atveju, teismas patikrina mediatoriaus patirtį ir duoda leidimą vesti bankroto mediacijos procesą. Taip pat asmuo turi išklausti teismo parengtus mediacijos mokymus.

Amerikos bankroto teisės žurnale Nr. 68 rašoma: „Mediatoriui keliami standartai, išskyrus Oregono valstiją, yra gana griežti. Reikalaujama puikiai išmanyti bankroto bei mediacijos taikymo procesus.“ Autorės nuomone, publikacijoje pateikiama informacija yra diskutuotina. Mediacija išsiskiria iš kitų alternatyvių ginčo sprendimo būdų tuo, jog mediacija negali vykti be trečiojo neutralaus tarpininko – mediatoriaus. Klaidinga būtų teigti, jog bankroto mediatoriumi gali tapti bet kuris, puikiai išmanantis bankroto procedūras asmuo. Atkreiptinas dėmesys, jog bankroto mediacija – tai viena iš specifinių mediacijos sričių, taigi asmuo, užsiimantis mediatoriaus praktika visų pirma yra mediatorius, kuris gali gilintis į specifines mediacijos sritis.

Pavyzdžiui, Europos mediatorių elgesio kodekse įtvirtinta, jog „mediatoriai turi būti kompetentingi ir gerai nusimanyti mediacijos procese. Reikšmingi veiksniai šiuo požiūriu apima tinkamą mokymą ir nenutrūkstamą žinių bei praktinių mediacijos įgūdžių atnaujinimą, atsižvelgiant į bet kokius standartus arba akreditavimo sistemas.“⁶⁵

Mediacijos vadovėlyje teigiama, jog: „taikydamas profesines žinias, mediatorius gali pasirinkti tinkamesnę mediacijos tipą, pritaikyti mediacijos procesą, ir, įvertinęs savo profesinės

⁶³ American Bankruptcy Law Journal, Vol. 68, 1994. P. 71.

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Europos mediatorių elgesio kodeksas. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf. Prisijungimo laikas: 2013-10-25.

kompetencijos ribas, veiksmingiau padėti nesutarimo šalims.⁶⁶ Nors ir nėra visuotinai pripažinto teisės akto, kuris reglamentuotų reikalavimus mediatoriui, tačiau būtų tikslinga sukurti gaires, kurios apibūdintų mediatoriui keliamus reikalavimus. Iš kitos pusės, tokio reglamentavimo nebuvimas atveria kelią daugeliui asmenų praktikuotis kaip mediatoriais, o tokiu būdu mediacijos taikymas tik didėja ir populiarėja.

JAV bankroto teismuose, kuriuose taikomos bankroto mediacijos paslaugos, kompensacija mediatoriui dažniausiai, bet ne visada, yra numatyta atskirų teismų taisyklėse.⁶⁷

Nemaža dalis bankroto mediatorių dirba *pro bono*, tai reiškia, jog jiems nemokamas atlygis. Tai nereiškia, jog mediatoriai tik siekia įgauti patirties ir dėl to dirba savanoriškais pagrindais. Pavyzdžiui Kalifornijos teisme bankroto mediacijos programoje dirbantys mediatoriai pasisakė, jog dirbdami savanoriškais pagrindais jie jaučia didžiulį pasitenkinimą ir didžiuojasi, jog gali tarnauti visuomenės labui.⁶⁸ Paklausti, ar vis dėlto norėtų gauti kompensaciją už bankroto mediacijos proceso vedimą, dauguma Kalifornijos mediatorių atsakė neigiamai.⁶⁹ Jų nuomone, atlygis už mediaciją galėtų paskatinti mediatorius savavališkai išstėti mediacijos procesą, su tikslu gauti didesnę atlygį. Tyčia užtęstas mediacijos procesas ginčo šalims galėtų padaryti daugiau žalos negu naudos.

Tačiau ne visi mediatoriai sutinka su savanoriškais pagrindais grįstu bankroto mediatoriaus darbu. Jeigu bankroto mediacijos pagalba šalims pavyksta susitarti – mediatorius turėtų už tai gauti atlygį. Akivaizdu, jog šalys sprendamos ginčą mediacijos būdu, sutaupo nemažai pinigų, kuriuos būtų išleidusios advokato paslaugoms. Pavyzdžiui, Floridos bankroto teismai skiria atlygį bankroto mediatoriui, kuris medijuoja didelės apimties ginčą. Kompensacijos dydis – 200 JAV dolerių už vieną mediacijos seansą.⁷⁰ Dvidešimt šešiuose JAV teismuose įtvirtinta taisyklė, pagal kurią mediacijos proceso šalys gali pačios nuspręsti, kokią pinigų sumą jos mokės mediatoriui.⁷¹

Sunku tiksliai įvardinti kuris kompensavimo modelis yra geresnis – ar kuomet mediatoriaus paslaugos teikiamos *pro bono*, ar kai už jas imamas atlygis. Autorės nuomone, vieningo atsakymo negali būti. Bankroto mediacijos proceso efektyvumui neturėtų daryti įtakos nei mediatoriui mokamo atlygio dydis, nei aplinkybė, jog mediatorius dirba savanoriškais pagrindais. Mediatorius, vadovaudamasis įstatymais, taisyklėmis, sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principais, bet kuriuo atveju savo darbą turi atlikti kiek galėdamas efektyviai ir sąžiningai.

⁶⁶ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 121.

⁶⁷ American Bankruptcy Institute. The uses of mediation. Law review, Vol. 17, 2009 (2). P. 409.

⁶⁸ American Bankruptcy Law Journal, Vol. 68, 1994. P. 72.

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Ten pat, P. 73.

⁷¹ American Bankruptcy Institute. The uses of mediation. Law review, Vol. 17, 2009 (2). P. 409

Apibendrinus pateiktą informaciją apie JAV vykdomą bankroto mediaciją, akivaizdu, jog šioje srityje valstybė yra toli pažengusi ir gali būti puikiu pavyzdžiu visoms valstybėms, norinčioms įdiegti mediacijos taikymą bankroto procese savo valstybės teisinėje sistemoje.

2.2. Portugalija

Per pastaruosius penkiolika metų Portugalija aktyviai įdieginėjo ir tobulino alternatyvių ginčų sprendimo mechanizmą savo teisės sistemoje.⁷² Šiame mechanizme bene svarbiausią vaidmenį atlieka mediacija, kurios pagalba siekiama palengvinti ir taip apkrautų teismų darbą, ginčo šalims siūloma pigiau, greičiau ir lengviau rasti ir priimti iškilusių ginčų sprendimus.

Vienas iš pirmųjų plačiai reguliuojančių mediacijos taikymą teisės aktų – 2001 m. liepos 13 d. Taikos teismo priimtas aktas (port. *Lei dos Julgados de Paz*). Šio akto svarbą rodo ir tai, kad jis buvo paminėtas Europos Komisijos priimtoje Žaliojoje knygoje dėl alternatyvių ginčų sprendimų civilinėje ir komercinėje teisėje.⁷³ Taikos teismo priimtas aktas reglamentuoja mediacijos procesą nedideliuose ginčiuose, įskaitant šeimos, darbo ir baudžiamosios teisės mediaciją. Oficialiai šios mediacijos taikymo sritys yra vadinamos viešąja mediacija (port. *Mediação Pública*). JAV atveju nagrinėjome juridinių asmenų (įmonių) bankroto mediacijos procesą, o dabar apžvelgsime Portugalijos patirtį taikant mediaciją fizinio asmens nemokumo atveju.

2004 m. Portugalijoje įsigaliojo Bankroto ir įmonių atkūrimo kodekso (port. *Código da Insolvência e da Recuperação de Empresas*) pataisa.⁷⁴ Nors šis kodeksas daugiausiai reglamentuoja su įmonių nemokumu susijusias procedūras, tačiau jame yra įtvirtintos ir fizinių asmenų nemokumą reglamentuojančios nuostatos. Egzistuoja dvi galimybės, sprendžiant klausimą dėl fizinio asmens nemokumo:

- 1) fiziniam asmeniui priklausančio turto likvidavimas. Realizavus turtą proporcingai kreditorių keliamiems reikalavimams, likusi skolos dalis gali būti panaikinta;
- 2) sudaromas skolų grąžinimo planas, kuris turi būti patvirtintas teismo.

Fizinis asmuo, nusprendęs pradėti bankroto procedūrą, visų pirma privalo kreiptis į Taikos teismą. Taikos teismas nusprendžia, ar konkretus fizinio asmens pareiškimas dėl bankroto

⁷² Hopt K. J., Steffek F., et al. *Mediation: principles and regulation in comparative perspective*. Oxford: CPI Group (UK) Ltd, 2013. P. 810.

⁷³ Green Paper On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law. Brussels, 19. 04. 2002 COM

(2002) 196 final. P. 14. Prieiga internete: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf. Prisijungimo laikas: 2013-11-10.

⁷⁴ Debt advice in Europe. Prieiga internete: http://www.sfz.uni-mainz.de/2626.php#L_Portugal. Prisijungimo laikas 2013-11-06.

iškėlimo gali būti sprendžiamas mediacijos pagalba. Taikos teismai – tai specialios kompetencijos teismai, kuriuose sprendžiami iš civilinės teisės kylantys ginčai. Šie teismai deklaruoja, jog ginčai čia sprendžiami ekonomiškai efektyviai ir greitai.⁷⁵ Siekiant kuo didesnio šių Taikos teismų prieinamumo, dauguma jų dirba ir šeštadieniais, o Teisingumo ministerija skiria lėšų šių teismų ir mediacijos populiarinimui, ypač reklamai televizijoje. Ekonomiškas efektyvumas pasižymi tuo, jog pareiškimo dėl ginčo sprendimo kaina yra fiksuota. Kaina nepriklauso nuo ginčo rūšies ar ieškinio dydžio. Standartinis mokestis – 70 eurų, kurį lygiomis dalimis sumoka ieškovas ir atsakovas. Jei ginčo šalys priima sprendimą mediacijos būdu, tuomet kaina sumažinama iki 50 eurų.⁷⁶ Vien kainos sumažinimas yra tam tikra paskata taikyti mediaciją.

Mediacijos proceso pradėjimas sustabdo arba užkerta kelią bet kokiems su fiziniu asmeniu susijusiems ginčams teisme. Taip pat mediacijos proceso metu nesant mediatoriaus sutikimui, skolininkui draudžiama sudaryti naujus skolinius įsipareigojimus bei draudžiama elgtis taip, kad jo turimas turtas sumažėtų.⁷⁷ Iki mediacijos proceso pradžios skolininkas pateikia mediatoriui visą informaciją, kuri reikalinga įvertinti jo finansinę padėtį. Taip pat pateikiami ir dokumentai, suteikiantys informacijos apie asmens turimas pajamas, turtą, asmenines ir šeimos mėnesines išlaidas pagrindžiantys dokumentai, sudarytų paskolų dokumentai ir kreditorių sąrašas. Mediatorius patikrina gautą informaciją ir esant poreikiui paprašo ją patikslinti ar papildyti. Per septynias darbo dienas mediatorius turi kreiptis į kreditorius, kad jie patvirtintų skolininko pateiktą informaciją. Jei kreditorius neatsiliepia į mediatoriaus kreipimąsi, skolininko pateikta informacija laikoma teisinga. Išaiškėjus, jog skolininkas nesilaikė *bona fide* principo ir pateikė klaidingą informaciją, mediatorius apie tai informuoja kreditorius ir įrašo informaciją į įstaigos duomenų bazę.

Mediacijos sesijų metu skolininkas ir kreditoriai padedami mediatoriaus bando priimti skolininko restruktūrizavimo planą, pagal kurį skolininkas vykdys savo turimus skolinius įsipareigojimus. Jei šalims pavyksta susitarti ir sudaryti restruktūrizavimo planą, šis planas tampa privalomas visiems kreditoriams. Užtenka, kad plano patvirtinimui pritartų tiek kreditorių, jog jų kreditoriniai reikalavimai sudarytų 75 % visos skolos sumos. Planas privalomas tampa ir tiems kreditoriams, kurie neatsiliepė į mediatoriaus pranešimą, neišreikšdami jokių prieštaravimų. Mediatorius restruktūrizavimo planą perduoda Taikos teismui. Teismo patvirtintas planas įgyja teismo sprendimo galią ir yra perduodamas Portugalijos Bankui. Bankas įtraukia

⁷⁵ Justice of the Peace. Prieiga internete: http://www.portaldaempresa.pt/CVE/pt/Geral/faqs/Mediacao_e_Julgados_de_Paz/Julgados_Paz/#

Prisijungimo laikas: 2013-11-12.

⁷⁶ Ten pat.

⁷⁷ Debt advice in Europe. Prieiga internete: http://www.sfz.uni-mainz.de/2626.php#L_Portugal.
Prisijungimo laikas 2013-11-06.

restruktūrizavimo planą į centrinį kredito registrą (port. *central de riscos de crédito*). Tokia procedūrų gausa ir seka padeda užtikrinti plano turinio ir jo vykdymo privalomumą tiek kreditoriams, tiek ir skolininkui.

Jei šalims vis dėlto nepavyksta susitarti, mediatorius gali nutraukti mediacijos procesą. Apie mediacijos proceso nutraukimą mediatorius informuoja kompetentingą instituciją – Taikos teismą. Savo ruožtu, Taikos teismas paskiria datą, kuomet bankroto byla bus nagrinėjama teisme.

Skolininkas, matydamas, jog jam nepavyksta laikytis plano, gali vėl kreiptis į mediatorių ir nurodyti svarbias priežastis, dėl kurių pasikeitė jo finansinė padėtis. Skolininkas tokia teise piktnaudžiauti negali, kadangi jam suteikiamas tik dešimties dienų terminas (po to, kai pasikeitė jo finansinė padėtis ar įvyko kitas svarbus įvykis) kreipimuisi. Jei nusprendžiama, kad skolininko pateiktos priežastys yra nereikšmingos – planas laikomas neįgyvendintu ir yra nutraukiamas. Taikos teismas taip pat turi teisę, atsižvelgdamas į skolininko ir kreditoriaus interesus koreguoti planą. Visos su restruktūrizavimo planu vykdomos procedūros turi būti fiksuojamos ir apie bet kokius pakeitimus turi būti informuotas skolininkas bei visi kreditoriai.

Kaip matome, Portugalijoje mediacija yra nukreipiama ne į patį fizinio asmens bankroto procesą, bet į restruktūrizavimo procesą, į skolos grąžinimo plano sudarymą. Mediacijos tikslas – atkurti skolininko mokumą bei užtikrinti kreditorių reikalavimus. Į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiamasi tik tuomet, kai šalims nepavyksta susitarti dėl restruktūrizavimo plano.

2.3. Japonija

Taikus ginčų sprendimo būdas Japonijoje turi galias ištakas. „Tolimųjų Rytų kultūroje mediacija yra harmonijos, taikos ir prisirišimo prie religijos išraiška.“⁷⁸ Japonijoje vyrauja budizmo ir šintoizmo religijos, kurių pagrindinės dogmos skatina taiką visuomenėje bei menkina kovą dėl materialinių vertybių. Taikus ginčų sprendimo būdas yra neatsiejama Japonijos kultūros išraiška, kuri siekia šimtmečius.⁷⁹ Kaip ir prieš daugelį metų, taip ir dabar bylinėjimasis teismuose japonui reiškia nepagarbą sau ir šalyje vyraujančiai kultūrai bei religijai. Japonai taikos išsaugojimą tapatina su garbės išsaugojimu. Todėl pasaulyje neretai Japonija yra vadinama nesibylinėjančia tauta.⁸⁰

⁷⁸ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 191.

⁷⁹ Hopt K. J., Steffek F., et al. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. Oxford: CPI Group (UK) Ltd, 2013. P. 1013.

⁸⁰ Funken, K. Comparative Dispute Management: Court-connected Mediation in Japan and Germany, German Law Journal, Vol. 3, 2002(2). Prieiga internete: <http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=130>. Prisijungimo laikas: 2013-11-12.

Japonijoje populiariausiai yra taikoma teisminė mediacija (jap. *Chōtei*). XX a. pirmoje pusėje buvo priimti pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys teisminės mediacijos taikymą Japonijoje:

- Labour Relations Adjustment Law – 1946;
- Law for the Determination of Family Affairs – 1947;
- Civil Conciliation Act – 1951.⁸¹

Mediacijos paplitimas įvairiose teisės srityse neliko nepastebėtas ir bankroto teisėje. Tačiau kalbant apie bankrotą, reikėtų nagrinėti neteisminės mediacijos taikymą bankroto procese, kurią sėkmingai įgyvendina *Japanese Association of Turnaround Professionals* (toliau – JATP)⁸². Į JATP dėl mediacijos taikymo gali kreiptis įmonės, turinčios finansinių problemų, norinčios sureguliuoti savo skolas ir toliau tęsti verslą. Bankroto mediacijos taikymas leidžia įmonėms išvengti teismo bankroto proceso.

Finansinių sunkumų turinti įmonė kreipiasi į JATP ir pateikia dokumentus, kurie paaiškina įmonės sunkios finansinės būklės atsiradimą. Taip pat reikia pateikti preliminarų skolų ir verslo restruktūrizavimo planus. Paskirtas mediatorius patikrina dokumentų pagrįstumą bei pateiktų planų realistiškumą. Mediatorius įmonei skolininkei gali patarti planą pakoreguoti, kad jis būtų kuo labiau tikėtinais priimtinas pagrindiniams kreditoriams.

Kuomet mediatorius patvirtina, jog pateikti dokumentai ir planai atitinka nustatytoms teisės normoms, išduodamas dokumentas, pranešantis apie skolinių įsipareigojimų sustabdymą. Tai tarsi garantas skolininkui, jog mediacijos proceso metu neatsiras naujų (plane neaptartų) kreditorinių reikalavimų. Pirmasis kreditorių susirinkimas privalo būti suorganizuotas ne vėliau kaip per 2 savaites, nuo pranešimo paskelbimo. Mediatorius ir skolininkas paaiškina kreditoriams priežastis, dėl kurių įmonė tapo nemoki, supažindina juos su skolų ir verslo restruktūrizavimo planais, taip pat atsako į visus kreditoriams kylančius su skolomis susijusius klausimus. Visos šalys bendru sutarimu nustato terminą, kurio metu įmonei skolininkei bus sustabdomi kreditoriniai reikalavimai ir jie negali būti keičiami (didinami), taip sudaroma galimybė šalims susitarti. Rekomenduojama, kad per tris kreditorių susirinkimus, kurie būtų įvykę per tris mėnesius, kreditoriai galėtų patvirtinti planus. Atsižvelgiant į skolinių įsipareigojimų mastą bei kreditorių skaičių, mediacijos sesijų gali įvykti ir daugiau. Labai svarbu išklausti visų šalių reikalavimus, tinkamai disponuoti turima informacija ir visus kreditorius supažindinti su siūlomais planais. Jei nors vienas ar daugiau kreditorių atsisako patvirtinti

⁸¹ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 201.

⁸² Japan – Insolvency & Restructuring Guide 2012. Prieiga internete: <http://www.conventuslaw.com/japan-insolvency-restructuring/>. Prisijungimo laikas: 2013-10-28.

planus, tuomet mediacijos procesas laikomas nepavykusi ir šalys gali kreiptis į teismą dėl teismo bankroto iškelimo.⁸³

Akivaizdu, jog JATP siūloma paslauga – ikiteisminė bankroto mediacija yra puiki alternatyva tiek įmonei skolininkei, tiek ir kreditoriams. Skolų ir verslo restruktūrizavimo planas turi būti patvirtintas ne vėliau kaip per tris mėnesius, o tai mediacijos proceso šalims suteikia galimybę efektyviai, greitai ir patiriant mažas sąnaudas išspręsti skolinių reikalavimų ginčus, atstatyti įmonės skolininkės mokumą ir suteikti galimybę šalims bendradarbiauti bei vystyti verslą ir ateityje. Japonija iš kitų valstybių išsiskiria tuo, jog įmonių bankroto mediacija nėra nukreipiama vien tik į skolų išmokėjimą. Svarbus dėmesys skiriamas įmonės vertės palaikymui, atstatymui ar perkūrimui. Tradicinio bankroto proceso metu įmonės vertė yra panaikinama, o Japonijoje vykdomame ikiteisminio bankroto mediacijos procese įmonės vertė išsaugoma.

⁸³ Japan – Insolvency & Restructuring Guide 2012. Prieiga internete: <http://www.conventuslaw.com/japan-insolvency-restructuring/>. Prisijungimo laikas: 2013-10-28.

3. SKYRIUS. MEDIACIJOS TAIKYMO GALIMYBĖS LIETUVOS RESPUBLIKOS BANKROTO PROCESĖ

„An eye for an eye will only make the whole world blind.” Mohatma Gandhi⁸⁴

Rašant trečiąjį darbo skyrių autorė atliko empirinį tyrimą – ekspertinę apklausą. Buvo susisiekiama su keturiais Lietuvos ekspertais, kurie specializuojasi bankroto srityje ir turi pakankamai žinių apie mediaciją. Iš jų du ekspertai sutiko atsakyti į autorės pateiktus klausimus. Vienas iš jų – Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjas dr. Rimvydas Norkus, tokių knygų kaip „Bankroto teisė. Pirmoji knyga”⁸⁵ ir „Bankroto teisė. Antroji knyga”⁸⁶ bendraautorius. Antroji ekspertė – advokatė, Mykolo Romerio universiteto profesorė dr. Salvija Kavalnė, aukščiau minėtų knygų bendraautorė.

Jų pateikti atsakymai bei ekspertinės apklausos metu sužinota informacija bus naudojama apibendrinamai, aptariant tam tikras mediacijos taikymo galimybes Lietuvos bankroto procese. Kadangi ekspertinės apklausos įrašymo (įgarsinimo) galimybė buvo ribota, ekspertų mintys necituojamos, autorė jas pateikia apibendrinamai.

3.1. Mediacija teisminiame ir neteisminiame bankroto procesuose

Lietuvoje bankroto procesą reglamentuoja imperatyvios teisės normos, kurios proceso šalis įpareigoja griežtai vadovautis įstatymo raide. Tuo tarpu mediacija pasižymi minimaliu reglamentavimu ir jos proceso tvarką bei modelį pasirenka pats mediatorius. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog Lietuvos bankroto procese mediacijai tikrai nėra vietos, tačiau detaliau panagrinėjus bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, matyti priešingai. Tarp imperatyvių bankroto proceso reglamentavimą nustatančių teisės normų įstatymų leidėjai įtraukė ir keletą dispozityvių normų, leidžiančių atsirasti galimybei taikyti mediaciją.

LR ĮBĮ nustato teismine ir neteismine tvarka vykstančius bankroto procesus. Tai reiškia, jog egzistuoja atvejai, kuomet nėra būtina vadovautis ir laikytis griežtų reikalavimų vykdant teisminį bankroto procesą. Išskirdamas dvi galimybes įvykti bankroto procesui, įstatymų leidėjas

⁸⁴ Mahatma Gandhi Quotes. Prieiga internete: https://www.goodreads.com/author/quotes/5810891.Mahatma_Gandhi. Prisijungimo laikas: 2013-11-16. Liet. „Akis už akį ir visas pasaulis taps aklas.“

⁸⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.

⁸⁶ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

siūlo alternatyvą – neteisminį bankroto procesą. Pagrindinis kriterijus, padedantis atriboti teismine ir ne teismine tvarka vykdomą bankroto procesą – tai teismo vaidmuo jame.

Tradicinis ir dažniausiai taikomas bankroto proceso būdas Lietuvoje – teisminis. Prieš aptariant mediacijos taikymo galimybes teisminiame bankroto procese Lietuvoje, verta paminėti, jog Lietuva yra pasirinkusi likvidacinį bankroto proceso modelį, kuriuo siekiama kuo efektyviau, vadovaujantis lygiateisiškumo principais bei viešuoju interesu, bankrutuojančią įmonę likviduoti, t. y. panaikinti rinkoje esantį silpną ekonomikos dalyvį. Apklaustų ekspertų nuomone, teisminiame bankroto procese sudėtinga taikyti mediaciją dėl bankroto procese galiojančių imperatyvių teisės normų. Nei LR ĮBĮ, nei kituose teisės aktuose nėra įtvirtinta mediacijos taikymo galimybė bankroto procese. Tačiau autorės nuomone, yra einama taikaus ginčų sprendimų įtvirtinimo link. Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymo⁸⁷ (toliau – LR KAI) 49 straipsnio 9 dalyje teigiama: „Jeigu turtiniai reikalavimai arbitražinio susitarimo šaliai, kuriai iškelta bankroto byla, nagrinėjami arbitraže, arbitražo teismas turi suteikti protingą laiko tarpą bankroto administratoriui susipažinti su arbitražo byla ir pasirengti jos nagrinėjimui, o ieškovas turi pranešti bankroto bylą nagrinėjančiam teismui apie arbitraže nagrinėjamus reikalavimus ir pateikti juos pagrindžiančius paaiškinimus ir įrodymų aprašą. Arbitražo teismas sprendimu nustato šalių tarpusavio reikalavimų dydį. Priėmus arbitražo teismo sprendimą, bankroto bylą nagrinėjantis teismas patvirtina arbitražo teismo sprendimu nustatytus šalių tarpusavio reikalavimus. Bankroto bylą nagrinėjantis teismas gali netvirtinti arbitraže nagrinėjamų kreditoriaus reikalavimų tol, kol bus priimtas tų reikalavimų dydį patvirtinantis arbitražo teismo sprendimas, tačiau teismas patvirtina visus neginčijamus reikalavimus (neginčijamą jų dalį) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka.“ Vien tik tokios normos buvimas suponuoja mintį, jog imperatyvių bankroto proceso teisės normų sferoje egzistuoja išimtis ir galimybė atsirasti alternatyvoms. Bankroto šalių tarpusavio reikalavimų dydžio nustatymo procesas, kurį gali atlikti arbitražo teismas, nebūtinai bus grįstas imperatyviomis teisės normomis, kadangi arbitražo procesas yra konfidencialus (LR KAI 8 str. 3 d.). Tai reiškia, jog tik rezultatas – sprendimas turi neprieštarauti LR ĮBĮ. Autorės nuomone, taip pat galėtų būti ir su mediacijos taikymu bankroto procese. Tai reikštų, jog bankroto procesas neturėtų būti ribojamas vien tik imperatyviomis teisės normomis. Nesvarbu, koku būdu pasiektas sprendimas, svarbiausias dalykas – jog sprendimo turinys neprieštarautų teisės normoms ir šalių lygybės principui.

Bene didžiausia galimybė taikyti mediaciją teisminio bankroto procese – jos taikymas kreditorių susirinkimo metu. Kreditorių susirinkimas turi didžiausią įtaką bankroto procesui. Kreditorių susirinkimą sudaro turtinių reikalavimų bankrutuojančiai įmonei turintys asmenys,

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.

tiek fiziniai, tiek ir juridiniai. Kreditorių susirinkimas yra kreditorių savivaldos organas, kurio teisės nustatytos LR ĮBĮ 23 straipsnyje. Svarbu atkreipti dėmesį, jog kreditorių susirinkimas turi teisę priimti nutarimą dėl taikos sutarties sudarymo. Autorės nuomone, šioje proceso vietoje būtų galimybė taikyti mediaciją teisiniame bankroto procese. Tačiau taikant mediaciją teismo bankroto procese iškiltų neaiškumų dėl teismo kontrolės funkcijos, kadangi nėra sukurta teisminė bazė dėl mediacijos taikymo bankroto procese.

Daugiau galimybių taikyti mediaciją teismo bankroto procese sudėtinga įžvelgti, nes mediacijai yra per mažai laisvės tapti alternatyva, imperatyviomis teisės normomis pagrįstame teisiniame bankroto procese.

LR ĮBĮ 4 skirsnis reglamentuoja bankroto procesą ne teismo tvarka. Bankroto teisės, antros knygos vadovėlyje rašoma, jog „bankroto procedūros, vykdomos ne teismo tvarka, tikslas – užbaigti įmonės veiklą ir patenkinti kreditorių reikalavimus bendru visų suinteresuotų asmenų sutarimu dėl nemokios įmonės finansinių problemų sprendimo būdų ir terminų, neinicijuojant įmonės ir jos kreditorių ginčo bei neįtraukiant į šią procedūrą teismo.“⁸⁸ Vadovaujantis LR ĮBĮ 12 str. 1 d., bankroto procesas gali vykti ne teismo tvarka, jeigu teismuose nėra iškelta bylų, kuriose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, taip pat jei iš įmonės nėra išieškoma pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus. Jeigu su finansiniais sunkumais susidūrusi įmonė atitinka minėtus kriterijus, įmonės vadovas (savininkas) norėdamas, jog įmonei bankroto byla būtų iškelta ne teismo tvarka, raštu informuoja visus kreditorius apie siūlymą vykdyti įmonės bankrotą ne teismo tvarka, nurodytoje vietoje ir nurodytu laiku surengiamas kreditorių susirinkimas. Nuo šio momento tik kreditorių susirinkimas turi įgaliojimus priimti arba nepriimti sprendimo dėl ne teismo tvarka vykdomo bankroto proceso. LR ĮBĮ 12 str. 4 d. įtvirtinta nuostata, jog nutarimą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka gali priimti kreditorių susirinkimas, jeigu šiam nutarimui atviru balsavimu pritarė kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 3/4 visų įmonės turimų įsipareigojimų, įskaitant ir tuos, kurių mokėjimo terminai nepasibaigę, sumos, esančios nutarimo priėmimo dieną. Jei įmonė yra įsipareigojusi tik keliems kreditoriams, galimas variantas, jog kreditorių susirinkimo vardu vienas asmuo (kurio reikalavimų suma yra ne mažesnė nei 3/4 visų įmonės turimų įsipareigojimų) gali priimti nutarimą dėl bankroto proceso pradėjimo ne teismo tvarka. Kreditorių susirinkimui priėmus nutarimą dėl ne teisminės bankroto procedūros, visus teismo kompetencijai skirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas. Tai reiškia, jog jis gali aktyviai diskutuoti, derėtis, tartis ir balsuoti dėl vienokių ar kitokių sprendimų. Tik nuo kreditoriaus susirinkimo priklausys tolesnis įmonės bankroto procesas ir jo baigtis. Tiek apklaustų ekspertų, tiek ir autorės nuomone,

⁸⁸ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011. P. 284.

ne teisiniame bankroto procese mediacijos taikymo galimybės yra žymiai didesnės lyginant su teismine tvarka vykdomu bankroto procesu. Galimybė taikyti mediaciją atsiranda jau tuomet, kai kreditoriai turi susitarti ir nuspręsti dėl bankroto administratoriaus skyrimo. Kreditorių reikalavimų mažinimo, turto pardavimo, įmonės įsipareigojimų ir visi kiti, su bankroto procedūromis susiję klausimai, dėl kurių kreditoriai nesutaria ir kyla ginčai – gali būti sprendžiami mediacijos būdu. Ne teisinio bankroto procedūros vykdomos LR ĮBĮ nustatyta tvarka, taigi kreditoriai, negali priimti vienokio ar kitokio sprendimo, kuris prieštarautų teisės normoms. Autorės nuomone, tinkamiausias mediacijos stilius ne teismo tvarka vykstančiame bankroto procese – vertinamasis. Taikydamas šį stilių mediatorius ginčo šalis informuoja, kaip jų ginčas yra vertinamas iš teisinės pusės. Vertinamasis mediacijos stilius orientuojasi į šalių teises ir pareigas, visuomenės normas ir standartus, mažiau dėmesio skiriama šalių poreikiams ir interesams. Jei mediacija yra sėkminga, konfliktas užbaigiamas tokiu mediatoriaus pasiūlytu ginčo sprendimu, kokį būtų priėmęs teismas.

Iškyla klausimas, kas galėtų atlikti mediatoriaus funkcijas? Jeigu mediatoriumi norėtų būti vienas iš kreditorių, tai prieštarautų neutralumo bei nešališkumo principams, kurių privalo laikytis mediatorius. Kitas variantas – mediatoriaus funkcijas galėtų atlikti bankroto administratorius. Bankroto administratorius, įgijęs tam tikrą kompetenciją ir žinių, iš dalies galėtų tarpininkauti tarp ginčo šalių – kreditorių, sprendžiant tarp jų kylančius ginčus dėl reikalavimų sumos dydžio nustatymo. Tačiau iškyla grėsmė, jog bankroto administratorius nebus suinteresuotas ginčą išspręsti kuo efektyviau ir ekonomiškiau, o mediacijos procesą užbaigti kuo greičiau, kadangi jam mokamas atlyginimas tiesiogiai priklauso nuo bankroto proceso trukmės. Jei bankroto administratorius pasitelkęs mediaciją, greitai užbaigs bankroto procesą arba kreditorių susirinkimas per trumpą laiką priims nutarimą dėl taikos sutarties sudarymo, administratorius praras tikėtiną darbo užmokestį, kurį būtų gavęs administruodamas tradicinį ir pakankamai ilgai trunkantį bankroto procesą. Dar vienas variantas – mediatoriumi galėtų būti nešališkas trečiasis asmuo. Tačiau norint taikyti mediaciją bankroto procese reikalingos specifinės bankroto teisės žinios ir labai geras bankroto proceso išmanymas. Autorės nuomone, tokiu atveju galėtų vykti ko-mediacija. Ko-mediacija – tai mediacijos proceso modelis, kuomet jį veda du mediatoriai.⁸⁹ Vienas iš jų – mediatorius, kitas – bankroto procesą išmanantis teisininkas ar kitas specialistas. Tokiu būdu galėtų būti užtikrinamas reikalavimas ir kvalifikuoto mediatoriaus, ir bankroto proceso specialisto.

Pradėdamas mediacijos procesą, mediatorius turėtų apsispręsti, kokį mediacijos stilių jis taikys. Egzistuoja šie pagrindiniai mediacijos stiliai: lengvinamasis, vertinamasis,

⁸⁹ Spencer D., Brogan M. *Mediation Law and Practice*. Cambridge University Press, 2006. P. 75-78.

transformuojamasis, pasakojamasis, terapinis ir kt.⁹⁰ Bankroto mediatorius nėra ribojamas taisyklėmis ar įstatymais, kurį stilių jis turėtų taikyti sesijos metu. Mediatorius yra laisvas pasirinkti jo nuomone tinkamiausią mediacijos stilių ir mediacijos procesą vesti savo nuožiūra, laikantis mediacijos principų. Autorės nuomone, tinkamiausias bankroto mediacijos stilius – vertinamoji mediacija. Mediacijos vadovėlyje teigiama, jog: „šis stilius siejamas su tam tikrų specialiųjų mediatoriaus žinių panaudojimu mediacijos procese ir pasižymi tuo, kad mediatorius šalims suteikia informaciją apie teisinę ginčo dalį ir savo nuožiūra siūlo abiem šalims priimtinus sprendimus. <...> Paprastai tokio stiliaus mediacija sėkmingai sprendžiami žalos atlyginimo ir kiti piniginio pobūdžio ginčai, kuriuose esminis nesutarimas yra ne fakto nustatymas, o mokėtinos kompensacijos ar kito pobūdžio piniginis klausimas.“ Akivaizdu, jog bankroto mediacijoje teisinės žinios ir bankroto proceso išmanymas yra būtini. Mediacijos metu šalių bendrai priimtas susitarimas nebus patvirtintas teismo, jeigu neatitiks įstatymo reikalavimų.

Ne teismo tvarka vykdomas bankroto procesas yra žymiai greitesnis už teismo tvarka vykdomą bankroto procesą, kadangi nereikia laukti bylos nagrinėjimo teisme, procesas vyksta efektyviau, kreditorių susirinkimas suinteresuotas kuo operatyviau užbaigti bankroto procesą. Ne teismo tvarka vykdomas bankroto procesas yra pigesnis, nes trunka trumpiau ir automatiškai patiriamos mažesnės išlaidos bankroto administratoriaus darbo apmokėjimui, kuris priklauso nuo proceso trukmės. Jei Lietuvoje daugiau bankroto procesų būtų nagrinėjama ne teismo tvarka, teismai patirtų mažesnę krūvį ir galėtų operatyviau ir veiksmingiau atlikti savo funkcijas. Akivaizdu, jog daugeliu atvejų ne teismo tvarka vykdomas bankroto procesas yra pranašesnis už teismo tvarka vykdomą bankroto procesą. Mediacijos taikymas ne teismo tvarka vykdomame bankroto procese dar labiau pagreintų procesą, leistų efektyviau ir operatyviau kreditoriams susitarti ir priimti bendrus sutarimus dėl įmonės bankroto.

Ekspertų nuomone, mediacijos taikymas ne teisminiame bankroto procese būtų galimas tuo atveju, jei įmonės kreditorių skaičius būtų nedidelis. Mažas kreditorių skaičius leistų lengviau ir greičiau susitarti dėl tam tikrų sprendimų priėmimo. Kitas, anot ekspertų svarbus aspektas kuris atvertų kelią mediacijai ne teismo bankroto procese, tai situacija, kuomet bankrutuojanti įmonė neturi ypatingai daug lėšų ir jos turto realizavimas nebūtų komplikotas. Didelis kreditorių skaičius, kaip ir didelis ginčo šalių skaičius mediacijos procese apsunkina procesą, komunikacija tarp ginčo šalių tampa komplikuoti. Mediatoriui pernelyg sunku suvaldyti didelį skaičių ginčo šalių ir su jomis efektyviai komunikuoti. Esant daug kreditorių, ginčų sprendimų ieškojimas tampa komplikotas.

⁹⁰ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 63.

Apžvelgus mediacijos taikymo galimybes teisiniame ir neteisiniame bankroto procesuose, matyti, jog ne teismo tvarka vykdomame bankroto procese yra daugiau galimybių taikyti mediaciją. Kreditorių susirinkimas – tinkama stadija taikyti mediaciją tiek teisiniame, tiek ir neteisiniame bankroto procesuose. Kreditorių susirinkimas pats savaime nėra ypatingai formalus darinys, todėl tikėtina, jog mediacijos taikymas jo metu galėtų prigyti Lietuvos teisinėje sistemoje.

3.2. Bankroto mediacijos taikymo galybės ikiteisminiame bankroto procese

Kalbant apie bankrotą ir mediacijos taikymą, apklaustųjų ekspertų nuomonė buvo vieninga – tinkamiausia ir realistiškiausia būtų taikyti mediaciją ikiteisminiame bankroto procese. Ikiteisminis bankroto procesas nėra reglamentuojamas imperatyviomis teisės normomis, todėl mediacijos taikymas būtų prieinamesnis. Didžiausia susitarimo galybė yra būtent tuomet, kai dar nepradėtos formalios bankroto procedūros. Autorė pateikia porą variantų, kaip mediacija galėtų būti taikoma ikiteisminiame bankroto procese.

Įmonės vadovas ar savininkas, matydamas, jog įmonė turi turtinių įsipareigojimų kreditoriams ir jų šiuo metu negali įvykdyti, galėtų kreiptis į mediatorių. Mediatorius, sukviestų įmonės kreditorius bei įmonės atstovą (vadovą, savininką ar kitą įgaliotą asmenį) į neutralią susitikimo vietą. Įmonės atstovas pristatytų kreditoriams esamą įmonės finansinę būklę ir išdėstytų savo siūlomą numatomų veiksmų planą. Mediatorius paprašytų kreditorius išdėstyti savo siūlymus, idėjas ir pozicijas. Taip bendrai, padedami mediatoriaus, įmonės atstovas ir kreditoriai galėtų susitarti dėl tam tikrų skolų sumažinimo, likusių skolų išmokėjimo grafiko ir kitų veiksnių, kurie užkirstų kelią bankroto procesui ir išsaugotų įmonę, kaip finansiškai naudingą rinkos ekonomikos dalyvį. Mediacijos sesijų skaičius priklausytų nuo kreditorių skaičiaus, jų išsakytų pozicijų, įmonės įsipareigojimų masto, įmonės dydžio bei kitų veiksnių. Tačiau gali iškilti sunkumų dėl kreditorių reikalavimų sumos. Įmonės lėšos ir visas turimas turtas – tai fiksuota pinigų suma, o kiekvienas kreditorius gina savo reikalavimo dydį. Tai reikštų, jog sudarant susitarimą dėl didesnės sumos atsiskaitymo su vienu kreditoriumi, kitas kreditorius automatiškai nukentėtų. Kiekvieno kreditoriaus reikalavimo dydis lemia visų kreditorių reikalavimų dydžius. Mediatorius vykdydamas bankroto mediaciją turėtų nepamiršti bankroto procese galiojančio kreditorių lygiateisiškumo principo. Tinkamiausias susitarimas būtų toks, kuomet visi kreditoriai proporcingai savo reikalavimo dydžiui jį sumažintų. Tarkim, kreditoriaus UAB „A“ reikalavimo dydis – 5000 Lt, o kreditoriaus UAB „B“ – 10 000 Lt, tuomet kiekvienas kreditorius galėtų sumažinti reikalavimą 10 %. Kreditorius UAB „A“ reikalavimą sumažintų 500

Lt, kreditorius UAB „B“ – 1000 Lt, t.y. kiekvienas proporcingai savo reikalavimo dydžiui. Tokiu būdu būtų užtikrinamas lygiateisiškumo principas.

Antra autorės siūloma mediacijos taikymo galimybė yra tuomet, kai kreditorius (kreditoriai) nusprendžia kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. LR ĮBĮ 6 str. 2 d. teigiama: „Kreditorius (kreditoriai) apie savo ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo turi pranešti įmonei raštu registruotu laišku arba per kurjerį ar antstolį. <...> Įsipareigojimams įvykdyti kreditorius (kreditoriai) nustato ne trumpesnį kaip 30 dienų laikotarpį nuo pranešimo įteikimo dienos.“ Tai reiškia, jog kreditorius įspėja įmonę skolininkę, jog teisme ketinama iškelti bankroto bylą. Trisdešimties dienų terminas skiriamas arba likviduoti skolinį įsipareigojimą arba galėtų būti išnaudotas kaip mediacijos procesui skirtas laikotarpis. Įmonė, gavusi kreditoriaus (kreditorių) pranešimą apie ketinimą kelti bankroto bylą galėtų kreiptis į kompetentingą mediatorių. Mediatorius sukviestų įmonės skolininkės savininką, vadovą ar kitą įgaliotą asmenį ir kreditorių (kreditorius), kurie pranešė apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Autorės nuomone, šioje mediacijos stadijoje nėra būtina dalyvauti visiems kreditoriams. Dalyvavimas būtinas tik tų kreditorių, iš kurių įmonė skolininkė sulaukė pranešimo dėl kreipimosi į teismą. Manoma, jog bus didesnė tikimybė susitarti su labiausiai nepatenkintais kreditoriais, nei derantis ir su tais kreditoriais, kurie šiuo metu neišreiškė neketinimo kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Esant sudėtingai įmonės finansinei būklei, ji nebus pajėgi per nustatytą terminą įvykdyti kreditoriaus (kreditorių) skolinių įsipareigojimų.

Tiek mediatoriui, tiek ir įmonės skolininkės atstovui svarbu įgauti kreditoriaus (kreditorių) pasitikėjimą ir per trisdešimties dienų laikotarpį (nuo pranešimo įteikimo dienos) susitarti su kreditoriumi (kreditoriais) dėl skolinių įsipareigojimų tolimesnio įvykdymo ar atidėjimo iki konkrečios datos. Geriausia būtų, jog jau per pirmą mediacijos sesiją ginčo šalys pasiektų tarpinį susitarimą. Jei įmonė skolininkė nori išvengti bankroto, ji turi įtikinti kreditorių atsiimti ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo. Lengviausias būdas išspręsti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo – tai kreditoriaus piniginio reikalavimo įvykdymas. Tikėtina, jog įmonė skolininkė, per trisdešimties dienų laikotarpį sumokėjusi bent dalį kreditoriaus reikalavimo ir sudariusi susitarimą dėl tolimesnio atsiskaitymo (net ir ne visiško), galėtų išvengti teismo bankroto proceso.

Mediacijos taikymas ikiteisminiame bankroto procese žymiai sumažintų įmonės skolininkės ir kreditorių išlaidas, kurias jie patirtų bankroto procese. Ikiteisminiame bankroto procese nedalyvauja bankroto administratorius, todėl jam nemokamas atlygis, kuris dažnu atveju sudaro nemažą dalį viso įmonės turimo turto.

Eksperto R. Norkaus teigimu, daugelyje valstybių egzistuoja derybos iki formalių bankroto procesų. Jų metu susirenka skolininkas ir bent jau didieji kreditoriai. Visų jų tikslas – pasiekti grupinį susitarimą be formalių procedūrų, kadangi formalių bankroto procedūrų pradėjimas reiškia įmonės vertės griovimą. Įmonė skolininkė susitarimą su kreditoriais gali bandyti pasiekti individualiai (derybų keliu) ir gali pasitelkti trečiojo asmens – mediatoriaus pagalbą. R. Norkus pabrėžia, jog kreditoriai, sudarydami tokį susitarimą iš esmės nieko negauna. Šiuo atveju jų gaunama didžiausia nauda yra alternatyvos matymas, t. y. kaip toliau susiklostys įmonės skolininkės likimas, jeigu kreditoriai nepadarys tam tikrų nuolaidų. Nedarant jokių nuolaidų, lieka tik vienas kelias – įmonės bankrotas. Kartu su juo seka ir įmonės vertės sugriovimas ir dažiausiai – tik minimalus skolos padengimas. Kuomet kreditoriai sutinka padaryti tam tikras nuolaidas, jie tarsi investuoja į įmonę ir išvelgia joje perspektyvą. Eksperto nuomone, tokia procedūra gali būti visiškai neformali arba turėti teisinį pagrindą.

Apibendrinus tiek ekspertų, tiek autorės nuomonę, darytina išvada, jog didžiausia mediacijos taikymo galimybė egzistuoja būtent ikiteisminiame bankroto procese, kuomet dar nėra pradėtos formalios bankroto procedūros ir skolininkas su kreditoriumi (kreditoriais) galėtų susitarti su trečiojo neutralaus asmens – mediatoriaus pagalba.

3.3. Mediacijos taikymo galimybės fizinių asmenų bankroto procese

Nuo 2013 m. kovo 1 d. Lietuvoje įsigaliojo Fizinių asmenų bankroto įstatymas (toliau – LR FABĮ).⁹¹ Iki to laiko Lietuvoje buvo jaučiamas šio įstatymo poreikis, pasitaikydavo net ir tokių situacijų, kuomet lietuviai vykdavo bankrutuoti į kitas užsienio valstybes (Latvija, Didžioji Britanija ir kt.). Beveik visiems prieinamos galimybės gauti greituosius kreditus ar paskolas, įklampino ne vieną lietuvių į nesibaigiantį skolų liūną. Tad fizinių asmenų bankroto įtvirtinimas Lietuvoje daugumai suteikia galimybę bankrutuoti ir išvengti dalies skolų.

Apklausti ekspertai teigiamai pasisakė apie mediacijos taikymo galimybes fizinio asmens bankroto procese ir įvardino šią sritį itin tinkamą mediacijai. Pabrėžė, jog fizinio asmens dalyvavimas bankroto procese yra labai svarbus aspektas, tai nėra vien tik formali procedūra su formaliais padariniais.

Visų pirma, svarbu suprasti, jog fizinio asmens bankrotas asmenį paveikia ne vien tik ekonomiškai, bet ir emociškai. Fizinio asmens bankroto negalima tapatinti su įmonės bankrotu, nes įmonės bankroto atveju visų pirma nukenčia įmonė, kaip juridinis asmuo („išardoma“ įmonės vertė). Fizinio asmens bankroto atveju neigiamų padarinių patiria ne tik pats skolininkas, bet ir jo šeimos nariai, nes bankrotas juos paliečia tiek finansiškai, tiek ir emociškai. Akivaizdu,

⁹¹ Lietuvos Respublikos Fizinių asmenų bankroto įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 57-2823.

jog fizinio asmens bankrotas sukelia ne vien tik teigiamas pasekmes ateityje (išvengiama skolų), bet ir neigiamas (baimė, neigiamos emocijos).

LR FABĮ 2 str. 2 d. pateikiama fizinio asmens nemokumo sąvoka: „fizinio asmens būklė, kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliausias mėnesines algas <...>.“ Įstatyme pateikiama ir daugiau sąlygų, kurias turi atitikti norintis bankrutuoti asmuo (LR FABĮ 5 str. 8, 9 d.). Tačiau šiame darbe nėra tikslinga nagrinėti visų fizinio asmens bankroto aspektų, verta iširti bankroto stadijas, kuriose galėtų būti taikoma mediacija. Autorė išskiria šias fizinio asmens bankroto stadijas, kuriose įžvelgia mediacijos taikymo galimybes:

- 1) ikiteisminė fizinio asmens bankroto stadija;
- 2) po kreipimosi į teismą, kreditorių susirinkimo metu;
- 3) jau patvirtinus planą, bet iškilus sunkumams dėl plano vykdymo;
- 4) prieš kreipiantis į teismą dėl supaprastinto fizinio asmens bankroto.

Autorė išskiria ikiteisminę fizinio asmens bankroto stadiją. Vadovaujantis užsienio valstybių praktika (pvz. Portugalija) fizinis asmuo, susidūręs su finansiniais sunkumais visų pirma turėtų norėti atkurti savo mokumą, o ne iš karto siekti bankroto. Mediacija šioje vietoje galėtų palengvinti bendradarbiavimą su skolininko kreditoriais. Fizinis asmuo, susidūręs su finansiniais sunkumais, jeigu kreditoriai dar nesikreipė į teismą dėl skolos išieškojimo, galėtų kreiptis į mediatorių dėl ikiteisminės bankroto mediacijos taikymo. Su jo pagalba būtų suorganizuoti susitikimai su kreditoriais. Autorės nuomone, tam tikrais atvejais būtų naudingiau susitikti su kiekvienu iš kreditorių atskirai ir aptarti konkretaus kreditoriaus reikalavimus skolininko atžvilgiu. Mediacijos sesijos metu skolininkas paaiškintų kreditoriams visas priežastis, kurios lėmė skolinių įsipareigojimų neįvykdymą. Mediacijos tikslas – ne tik paaiškinti kreditoriams esamos situacijos priežastis, bet padėti šalims susikalbėti ir būti vieni kitų išgirstiems bei suprastiems. Kreditoriai, matydami jog skolininkas elgiasi sąžiningai ir nesiekia neteisėtais veiksmais išvengti skolos, gali pagal savo galimybes daryti atitinkamas nuolaidas. Sėkmingos mediacijos pabaiga galima vadinti situaciją, kuomet skolininkas susitaria su kreditoriais dėl skolos išmokėjimo ir nesikreipia į teismą dėl fizinio asmens bankroto. Kreditoriai, suprasdami skolininko finansinę padėtį ir jo teigiamus ketinimus, gali priimti sprendimą atidėti reikalavimų vykdymo terminus, atsisakyti dalies ar visų reikalavimų, pakeisti piniginę prievolę kita prievole – duoti sutikimą fiziniam asmeniui atsiskaityti turtu arba įvykdyti prievolę natūra, neskaičiuoti palūkanų ir pan. Su mediatoriaus pagalba šalių priimtas susitarimas turėtų būti pasirašytas visų šalių ir netgi patvirtintas notaro. Fizinio asmens bankroto išvengimas

užkirs kelią kilti nemalonioms emocijoms, nesuvaržys fizinio asmens finansinės laisvės. Tačiau skolininkui vykdant skolos išmokėjimą kreditoriams, labai svarbu palaikyti nuolatinį bendradarbiavimą ir komunikaciją. Asmuo turėtų informuoti kreditorius apie savo finansinės padėties pagerėjimą ar pablogėjimą, tokiu būdu įgaus kreditorių pasitikėjimą ir išvengs jų kreipimosi į teismą dėl skolos išieškojimo.

Kita autorės išskirta galimybė taikyti mediaciją – po kreipimosi į teismą dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo. Fizinio asmens bankroto procesas ypatingas yra tuo, jog pats fizinis asmuo rengia plano projektą, kuriame nurodoma kaip bus vykdomi skoliniai įsipareigojimai. Planas – svarbiausias dokumentas fizinio asmens bankroto procese, nes jame aprašyti visi terminai ir sąlygos. LR FABĮ 7 straipsnyje pateikti detalūs reikalavimai planui. Plano projektą asmuo pateikia paskirtam bankroto administratoriui, jis savo ruožtu patikrina plano projekto įgyvendinimo galimybę. Pritaręs planui administratorius sušaukia kreditorių susirinkimą. Mediacijos taikymo galimybė kreditorių susirinkimo metu suteikia skolininkui galimybę ne tik raštu (plano projekte), bet ir gyvai paaiškinti kreditoriams savo finansinę situaciją, pristatyti plano projektą ir siekti įgauti kreditorių pasitikėjimą juo. Kartais didelę įtaką turi asmens pamatymas, o ne tik jo pavardės ir kitos su skola susijusios informacijos pateikimas dokumentuose. Skolininko matymas padidina galimybę įgauti kreditorių pasitikėjimą, jų supratingumą, taikyti ir išsaugoti sėkmingą komunikaciją. Mediacijos taikymas kreditorių susirinkimo metu padėtų greičiau priimti sprendimą dėl skolininko pateikto plano tvirtinimo.

Mediacija galėtų būti taikoma ir tuomet, kai planas jau patvirtintas, tačiau jo vykdymo eigoje skolininkas susidūrė su sunkumais. Plano vykdymo metu (pagal LR FABĮ str. 5 d. ne ilgiau nei 5 metai) gali pasikeisti asmens finansinė padėtis – tiek pagerėti, tiek ir pablogėti. Tai gali sąlygoti darbo praradimas, artimojo netektis, nesėkmė versle, turto praradimas (force majeure), papildomų didelių lėšų reikalaujančios situacijos pasikeitimas (pvz. kūdikio gimimas). Tokiu atveju asmeniui, padedant mediatoriui svarbu operatyviai susisiekti su kreditoriais ir suorganizuoti susitikimą. Jo metu pristatytą pasikeitusią situaciją, tai įrodančius dokumentus. Kreditoriai, matydami skolininko gerus ketinimus, jaučiamą atsakomybę ir situacijos pasikeitimą įrodančius faktus tikėtina, kad nebus priešišškai nusiteikę dėl plano koregavimo.

LR FABĮ 9 straipsnis nustato supaprastintą fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo tvarką. Šiame straipsnyje įstatymų leidėjas tarsi netiesiogiai suteikia galimybę taikyti mediaciją – procedūra primena mediacijos proceso metu sudarytos taikos sutarties patvirtinimą teisme. LR FABĮ 9 str. 1 d. teigiama: „Fizinio asmens bankroto byla gali būti iškeliama supaprastinta tvarka, kai plano projektas pagal šio įstatymo nuostatas parengiamas iki pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą pateikimo teismui dienos.“ Mediacijos proceso metu skolininkas ir kreditoriai bando ieškoti visiems priimtino plano varianto. Mediacijos sėkmės atveju –

priimamas planas ir fizinis asmuo teikia jį tvirtinti teismui. Supaprastintu būdu yra iškeliamas fizinio asmens bankroto byla taupant visų šalių laiką, mažinant teismų apkrovimą ir užtikrinant komunikaciją tarp skolininko ir kreditorių.

Apibendrinus aukščiau pateiktą informaciją darytina išvada, jog egzistuoja net keletas galimybių taikyti mediaciją fizinio asmens bankroto procese, taip pat ir ikiteisminiame fizinio asmens bankroto procese. Lietuvos Respublikos teisės aktai nepasisako apie mediacijos taikymą fizinio asmens bankroto procese, tačiau ir nėra draudimo ją taikyti. Turbūt tik laikas ir praktika parodys, ar norint taikyti mediaciją fizinio asmens bankroto procese, yra būtinas jos teisinis reglamentavimas, ar mediacijos taikymo galimybės egzistuoja ir dabar, tačiau slepiasi po tokiais įstatymo leidėjo pateiktais žodžiais: „suderinti“, „bendradarbiauti“, „teikti pasiūlymus“ ir pan.

IŠVADOS

1. Kreditorių susirinkimas – vienas iš bankroto subjektų, kurio ypatumai (kreditorių teisių apsauga, dažnai kylantys konfliktai) suteikia prielaidas atsirasti galimybei taikyti mediaciją būtent kreditorių susirinkimo metu, tiek teismine, tiek ir ne teismine tvarka vykdomame bankroto procese.
2. Bankroto procesas apima labai didelį ratą asmenų bei paveikia juos ne vien ekonomiškai, bet ir psichologiškai. Didelis bankroto proceso subjektų skaičius ir jų įvairovė reikalauja efektyvios ir geros komunikacijos, bendrų tikslų išgryninimo bei jų siekimo. Bankroto proceso subjektų specifiškumas daro teigiamas prielaidas, mediacijos taikymo galimybei bankroto procese.
3. Bankroto administratorius dėl savo veiklos specifiškumo, įgyjans tam tikrų mediacijos žinių bei gebėjimo, galėtų tapti bankroto mediacijos mediatoriumi. Bankroto mediacijos proceso efektyvumui neturėtų daryti įtakos nei mediatoriui mokamo atlygio dydis, nei aplinkybė, jog mediatorius dirba savanoriškais pagrindais.
4. Konfidencialumo taisyklė mediacijoje nepažeistų viešojo intereso gynimo, jeigu bankroto mediacijos proceso metu šalių sudarytai taikos sutarčiai negaliojūt konfidencialumo taisyklė. Konfidencialumas turėtų būti garantuotas taikos sutarties sudarymo procesui.
5. Bankroto mediacijai tinkami ginčai yra tie, kurie neturi daug ginčo šalių. Bankroto mediacija būtų efektyviausia, jei būtų tik kelios ginčo šalys – kreditorius (kreditoriai) ir skolininkas.
6. Norint įdiegti mediacijos taikymą Lietuvos Respublikos bankroto procese, būtų tikslinga remtis šių užsienio valstybių pavyzdžiu:
 - a. JAV yra toli pažengusi ir gali būti puikiu pavyzdžiu visoms valstybėms, norinčioms įdiegti mediacijos taikymą įmonių bankroto procese savo valstybės teisinėje sistemoje;
 - b. Portugalijoje mediacija yra nukreipiama ne į patį fizinio asmens bankroto procesą, bet į restruktūrizavimo procesą, į skolos grąžinimo plano sudarymą. Mediacijos tikslas – atkurti skolininko mokumą bei užtikrinti kreditorių reikalavimus;
 - c. Tradicinio bankroto proceso metu įmonės vertė yra panaikinama, o Japonijoje vykdomame ikiteisminio bankroto mediacijos procese įmonės vertė išsaugoma.

7. Taikant mediaciją Lietuvos Respublikos teismo bankroto procese iškiltų neaiškumų dėl teismo kontrolės funkcijos, kadangi nėra sukurta teisinė bazė dėl mediacijos taikymo bankroto procese.
8. Ne teisiniame bankroto procese mediacijos taikymo galimybės yra žymiai didesnės lyginant su teismine tvarka vykdomu bankroto procesu. Mediacijos taikymas ne teismo tvarka vykdomame bankroto procese dar labiau pagreitintų procesą, leistų efektyviau ir operatyviau kreditoriams susitarti ir priimti bendrus sutarimus dėl įmonės bankroto.
9. Ikiteisminis bankroto procesas nėra reglamentuojamas imperatyviomis teisės normomis, todėl mediacijos taikymas būtų prieinamesnis. Didžiausia susitarimo galimybė yra būtent tuomet, kai dar nepradėtos formalios bankroto procedūros ir skolininkas su kreditoriumi (kreditoriais) galėtų susitarti su trečiojo neutralaus asmens – mediatoriaus pagalba.
10. Egzistuoja net keletas galimybių taikyti mediaciją fizinio asmens bankroto procese, taip pat ir ikiteisminiame fizinio asmens bankroto procese. Lietuvos Respublikos teisės aktai nepasisako apie mediacijos taikymą fizinio asmens bankroto procese, tačiau ir nėra draudimo ją taikyti.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma skatinti mokslininkus bei akademinę bendruomenę išsamiau tyrinėti ir aprašyti mediacijos taikymo galimybes bankroto procese, įmonių bankroto mediaciją, fizinių asmenų bankroto mediaciją.
2. Siūloma nors viename teisme įgyvendinti pilotinį mediacijos taikymo bankroto procese (tiek juridinių, tiek ir fizinių asmenų) projektą.
3. Siūlytina papildyti LR ĮBĮ 28 str. ir jį išdėstyti taip:
„28 straipsnis. Taikos sutarties sudarymas
1. Pasiūlymą sudaryti taikos sutartį (**pvz. taikant mediaciją**) gali pateikti kreditoriai, administratorius, įmonės savininkas (savininkai) **ir teismas**. <...>“
4. Siūlytina sukurti tokią teisinę bazę, jog norintis bankrutuoti fizinis asmuo visų pirma būtų nukreipiamas į mediatorių ir jam pristatoma galimybė taikyti mediaciją ikiteisminiame fizinio asmens bankroto procese.
5. Siūloma priimti pavyzdinį bankroto mediacijos taikymo procedūros modelį.
6. Siūlomą kelti bankroto administratorių kvalifikaciją, su tikslu suteikti jiems bazinių mediacijos žinių.

SANTRAUKA

Mediacijos taikymo galimybės bankroto procese

Magistro baigiamasis darbas skirtas apžvelgti mediacijos taikymo galimybes bankroto procese. Darbe analizuojama bankroto proceso samprata bei jo ypatumai, darantys bankroto procesą tinkamą mediacijai. Autorė aptaria stadijas, kuriose galėtų būti taikoma mediacija tiek juridinių, tiek ir fizinių asmenų bankroto procesuose. Taip pat apžvelgiama užsienio šalių patirtis (Jungtinės Amerikos Valstijos, Portugalija ir Japonija) taikant bankroto mediaciją teisminiame ir ikiteisminiame juridinių ir fizinių asmenų bankroto procesuose. Analizės pagrindu pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Darbas naudingas tuo, jog šia tema dar nėra publikuotas nei vienas mokslinis darbas Lietuvoje. Kalbant apie mediacijos taikymo galimybes bankroto procese yra skatinama mediacijos plėtra Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.

Remiantis šiuo darbu galima toliau tęsti tyrimus apie mediacijos taikymo galimybes būtent Lietuvos Respublikos bankroto procese.

Pagrindiniai žodžiai: mediacija, bankroto procesas, įmonių bankrotas, fizinių asmenų bankrotas, bankroto mediacija.

SUMMARY

Mediation opportunities in bankruptcy process

Master`s final thesis dedicated to an overview of mediation opportunities in bankruptcy process. The thesis analyzes bankruptcy process conception and features that make bankruptcy process suitable for mediation. The author discusses the stages, which could be subject to mediation, in both legal and individual bankruptcy proceedings. It also reviews the experience of foreign countries (United States, Portugal, and Japan) with the bankruptcy court-annexed and pre-trial mediation of legal and individual bankruptcy proceedings. There are conclusions and suggestions provided according to analysis.

This thesis is useful because in Lithuania there hasn't yet been published a scientific paper in this subject. Writing about mediation opportunities in bankruptcy process, are promoting mediation development in Lithuanian legal system.

Following this thesis, there are possibilities to continue research on the mediation opportunities in the Republic of Lithuania bankruptcy process.

Key words: mediation, bankruptcy process, enterprise bankruptcy, individual bankruptcy, bankruptcy mediation.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2008, Nr. 87-3462.
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos Fizinų asmenų bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 57-2823.
5. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
6. Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.
7. Lietuvos Respublikos Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodeksas // Valstybės žinios, 2010-12-07, Nr. 143-7340.
8. Europos mediatorių elgesio kodeksas. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf. Prisijungimo laikas 2013-10-25.
9. Konvencija dėl vergovės (angl. Slavery Convention) Prieiga internete: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>. Prisijungimo laikas 2013-11-02.
10. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Prieiga internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:P DF>.
11. Green Paper On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law. Brussels, 19. 04. 2002 COM (2002) 196 final. P. 14. Prieiga per internetą: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf. Prisijungimo laikas: 2013-11-10.

Specialioji literatūra

12. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005.

13. Kaminskienė N., Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Monografija. VĮ Registrų centras, Vilnius 2011.
14. Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
15. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
16. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.
17. Kipp T. Romėnų teisės šaltinių istorija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto leidinys, 1939.
18. Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2007;
19. Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata. Jurisprudencija 2008 7(109). P. 36.
20. Mikuckienė V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese.//Jurisprudencija.2007, t. 5(95).
21. Spaičienė J. Bankroto teisės raida Lietuvos Respublikoje. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2008.
22. Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas. – Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999.
23. Tamošaitis A., Kairys J. Hamurabio įstatymas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto leidinys, 1938.
24. Tarptautinių žodžių žodynas / [redaktorių taryba: Angelė Kaulakienė ...[et al.]. – Vilnius: Alma littera. 2013. – VIII.
25. Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.
26. American Bankruptcy Institute. The uses of mediation. Law review, Vol. 17, 2009 (2).
27. Carbonneau, T. E., et al. Handbook on Mediation. New York: JurisNet, LLC, 2006.
28. Funken, K. Comparative Dispute Management: Court-connected Mediation in Japan and Germany, German Law Journal, Vol. 3, 2002(2). Prieiga internete: <http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=130>. Prisijungimo laikas: 2013-11-12.
29. Hon Alexander L. Paskay, Frances Pilaro Wolstenholme, Chapter 11: A Growing Cash Cow: Some Thoughts on How to Rein in the System, 1 Am. Bankr. Inst. l. Rev., 1993.
30. Hopt K. J., Steffek F., et al. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. Oxford: CPI Group (UK) Ltd, 2013.
31. Martin J. B. A User`s Guide To Bankruptcy Mediation And Settlement Conferences. Prieiga internete: <http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=transactions>. Prisijungimo laikas: 2013-07-02.

32. Palley T. I. From Financial Crisis to Stagnation: the destruction of shared prosperity and the role of economics. New York: Cambridge University Press, 2012.
33. Spencer D., Brogan M. Mediation Law and Practice. Cambridge University Press, 2006.

Kiti šaltiniai

34. A Brief History of Bankruptcy. Prieiga internete: <http://www.bankruptcydata.com/Ch11History.htm> Prisijungimo laikas 2013-07-01.
35. American Bankruptcy Law Journal, Vol. 68, 1994.
36. Debt advice in Europe. Prieiga internete: http://www.sfz.uni-mainz.de/2626.php#L_Portugal. Prisijungimo laikas 2013-11-06.
37. Federal Judicial Center „The Evolution of U.S. Bankruptcy Law: a time line“. Prieiga internete: http://www.rib.uscourts.gov/newhome/docs/the_evelution_of_bankruptcy_law.pdf. Prisijungimo laikas 2013-07-01.
38. Hartwell S., Bermant G. Alternative Dispute Resolution in a Bankruptcy Court: The Mediation Program in the Southern District of California. Prieiga internete: [www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/mpsda.pdf/\\$file/mpsda.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/mpsda.pdf/$file/mpsda.pdf). Prisijungimo laikas: 2013-06-05.
39. Japan – Insolvency & Restructuring Guide 2012. Prieiga internete: <http://www.conventuslaw.com/japan-insolvency-restructuring/>. Prisijungimo laikas: 2013-10-28.
40. Japanese Association of Turnaround Professionals. Prieiga internete: <http://www.turnaround.jp/english/news.html>. Prisijungimo laikas: 2013-11-12.
41. Judicial Arbitration and Mediation Service. Prieiga internete: <http://www.jamsadr.com/>. Prisijungimo laikas: 2013-06-12.
42. Justice of the Peace. Prieiga internete: http://www.portaldaempresa.pt/CVE/pt/Geral/faqs/Mediacao_e_Julgados_de_Paz/Julgados_Paz/# Prisijungimo laikas: 2013-11-12.
43. Mahatma Gandhi Quotes. Prieiga internete: https://www.goodreads.com/author/quotes/5810891.Mahatma_Gandhi. Prisijungimo laikas: 2013-11-16. (Liet. „Akis už akį ir visas pasaulis taps aklas“).
44. United State Courts. Prieiga internete: <http://www.uscourts.gov/FederalCourts/Bankruptcy/BankruptcyBasics/Glossary.aspx>. Prisijungimo laikas: 2013-06-26.

45. United States Courts. Mediation Guide and Forms. Prieiga internete:
<http://www.njb.uscourts.gov/mediation/medgf.shtml>. Prisijungimo laikas: 2013-06-28.
46. United States Courts. Most Bankruptcy Courts Offer Mediation. Prieiga internete:
http://www.uscourts.gov/news/TheThirdBranch/08-02-22/Most_Bankruptcy_Courts_Offer_Mediation.aspx. Prisijungimo laikas: 2013-10-20.

Teismų praktika

47. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11-2004.
48. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-571-555/2013.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Bankroto mediacijos paplitimas JAV.⁹²

Nr.	Valstijos, kuriose taikoma bankroto mediacija	Valstijos, kuriose netaikoma bankroto mediacija
1.	Alabama	Aliaska
2.	Arizona	Arkanzasas
3.	Kalifornija	Koloradas
4.	Konektikutas	Džordžija
5.	Delaveras	Ajova
6.	Florida	Kentukis
7.	Havajai	Minesota
8.	Aidahas	Misisipė
9.	Ilinojus	Nebraska
10.	Indiana	Naujasis Hampširas
11.	Kanzasas	Naujoji Meksika
12.	Luiziana	Šiaurės Dakota
13.	Meinas	Pietų Dakota
14.	Merilendas	Vakarų Virdžinija
15.	Masačusetsas	Viskonsinas
16.	Mičiganas	Vajomingas
17.	Misūris	
18.	Montana	
19.	Nevada	
20.	Naujasis Džersis	
21.	Niujorkas	
22.	Šiaurės Karolina	
23.	Ohajus	
24.	Oklahoma	
25.	Oregonas	
26.	Pensilvanija	
27.	Rod Ailandas	
28.	Pietų Karolina	
29.	Tenesis	
30.	Teksasas	
31.	Juta	
32.	Vermontas	
33.	Virdžinija	
34.	Vašingtonas	

⁹² American Bankruptcy Institute. The uses of mediation. Law review, Vol. 17, 2009 (2). P. 411-416.

Priedas Nr. 2. Ekspertinės apklausos klausimai.

1. Kaip manote, kas daro didžiausią įtaką efektyviam juridinio asmens bankroto procesui?
2. Kaip manote, ar tinkama komunikacija tarp kreditoriaus ir bankrutuojančios įmonės turi didelę reikšmę bankroto proceso baigčiai?
3. Ką manote apie mediacijos taikymo galimybes bankroto procese?
4. Kurioje bankroto proceso stadijoje (-ose) galėtų būti taikoma mediacija?
5. Ar bankroto administratoriaus kompetencija leistų jam atlikti ir mediatoriaus funkcijas?
6. Kaip manote, ar Lietuvoje būtų įmanoma taikyti mediaciją juridinio asmens bankroto procese?
7. Su kokiais didžiausiais iššūkiais galėtų susidurti teismas, jei mediacija būtų taikoma bankroto procese?
8. Su kokiais didžiausiais iššūkiais susidurtų bankroto administratorius, jei mediacija būtų taikoma bankroto procese?
9. Su kokiais didžiausiais iššūkiais susidurtų bankrutuojančios įmonės kreditoriai, jei mediacija būtų taikoma bankroto procese?
10. Su kokiais didžiausiais iššūkiais susidurtų bankrutuojanti įmonė, jei mediacija būtų taikoma bankroto procese?
11. Kaip manote, ar Lietuvoje būtų įmanoma taikyti mediaciją fizinio asmens bankroto procese?